This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

DE

AANWENDING

VAN DE

VOORNAAMSTE GENEESMIDDELEN

VOOR UITWENDIG GEBRUIK

IN DE HOMŒOPATHIE.

BENEVENS

EENE HANDLEIDING VOOR DE BEHANDELING
VAN WONDEN, KNEUZINGEN, VERSTUIKINGEN,
VERREKKING, BRAND- EN VORSTWONDEN

UIT HET DUITSCH VERTAALD

DOOR

H. MERCKENS.

TWEEDE UITGAVE.

LEIPZIG
DR. WILLMAR SCHWABE.
1899.

I.

Arnica.

Korte aanwijzing voor de bereiding en het gebruik van dit onovertreffelijke homœopathische geneesmiddel bij ziekten van menschen en dieren.

De Arnica montana is eene overblijvende plant, die in noordelijk Europa; voornamelijk in Duitschland, in 't wild groeit. Het meest komt ze voor als schoon en krachtig ontwikkelde exemplaren in de duitsche, oostenrijksche en zwitsersche gebergten, namelijk op de, tusschen naaldhout liggende bergweiden, die door hare saprijke, groene bladeren en door hare prachtige, goudgele bloemen een vroolijk aanzien krijgen.

De Arnica behoort tot het in Duitschland tamelijk sterk verbreide geslacht der Corymbiferen. Haar wortel is tamelijk lang, van de dikte eener penneschacht, zwartbruin,

inwendig wit, rondachtig en meestal slechts op ééne zijde met vele lange en sterke draden (vezels) bezet (omdat zij op den grond meestal kruipt); heeft een bitterachtig scherpen smaak en een eigenaardigen, niet te beschrijven reuk. Uit den wortel verheft zich een 20—35 cM. hooge stengel, die een of twee paar kleinere, tegenoverelkaarstaande, ongesteelde bladeren en gewoonlijk, één, soms ook twee tot drie, zeldzamer vier, bloemknoppen draagt. De wortelbladeren zijn veel grooter, liggen in de rondte, zijn langwerpig, van voren breeder, loopen in een zeer kleinen bladsteel uit en hebben aan den rand geen tanden. De op hooger gebergten groeiende plant is meer harig, ja bijna kleverig; die op minder hooge bergen en in vlakten voorkomt meer glad. De bloemkop is groot; zijne bladeren zitten niet dicht bij elkander, ze zijn twee centimeter lang en 2—3 millimeter breed, van voren getand; alle bloempjes hebben een goudgele kleur. De wetenschappelijke Botanie rangschikt de Arnica bij de plantensoort: Sijngenesia superflua; ze behoort tot de natuurlijke orde der compositen en tot de onderafdeeling der senecioideeën.

De verschillende namen, die de mond des volks aan de Arnica heeft gegeven, wijzen

reeds voor een deel op hare kostbare eigenschappen: Valkruid, Moederwortel enz. In oude tijden n. l. had ze een grooten naam als geneesmiddel tegen kwetsuren, zoodat ze in de 12de en 13de eeuw uit de streken, waar ze groeide, naar alle richtingen heen werd verzonden. Zoo schrijft de oude kruidkundige Tabernämontanús: „Bij de saksers gebruikt het gemeene volk het, van welke hoogte men ook gevallen is, of waar het lichaam ook gekwetst is; zij nemen het kruid, koken het in bier, drinken 's morgens een teug, warm, ervan, dekken zich toe en zweeten. Zoo ze zich dan gekwetst hebben, gevoelen ze over 2 tot 3 uren veel pijn aan de gekwetste plaats, en worden zoo genezen. Hebben ze zich echter niet gekwetst, dan gevoelen ze geen verandering. Ook in Dantzig in Pruisen is het veel in gebruik, en omdat het daar niet groeit, wordt het in vaten uit Nedersaksen daarheen gevoerd." Voor circa 250 jaar werden dan ook de geneesheeren langzamerhand op dit beproefde huismiddel opmerkzaam en de allopathische school dankt aan een geneesheer met name Fähr de invoering van dit middel in de geneeskundige praktijk.

De wortel bevat een eigenaardige bittere stof, die men Arnicum genoemd heeft, etherische

olie, hars, enz. Dergelijke bestandeelen bevinden zich ook in de bladeren en bloesems. In de Allopathie wordt hoofdzakelijk een uit de bloesems bereide tinctuur, of het aftreksel der bloesems gebruikt, zeldzamer de bladeren en de wortel. Men wendde ze aan bij kneuzingen bij de gevolgen van schokken, bij nerveuze koortsen, bij verlammingen na beroerte, bij onderdrukte bloedvloeiingen: uitblijven der maandstonden en gewone haemorrhoidalbloedingen, intermitteerende koortsen, chronische rheumatiek, enz; en wel op die empirische wijze, waarop door de Allopathie over 't geheel geneesmiddelen gebruikt worden; die zich alzoo in niets onderscheidt van de gewone huismiddelpraktijk, welke ook naar dit of dat middel grijpt, omdat men gehoord heeft, dat het bij dergelijke ziekten moet geholpen hebben. Zoo komt het dan, dat de meeste Allopathische geneesheeren dit voortreffelijke geneesmiddel gedeeltelijk terzijde hebben gesteld, omdat men het niet ter rechter tijd en op de rechte plaats wist aan te wenden, en omdat men den eenigen weg, niet kent of niet kennen wil waarop men de juiste werkingen van een geneesmiddel kan erkennen, of en ten deele reeds heeft leeren kennen.

Deze weg is het beproeven van een ge-

neesmiddel op een gezond menschelijk organisme, en den onsterfelijken stichter der Homœopathie, Dr. Samuel Hahnemann, komt derhalve de verdienste toe, ons met de ware werking der Arnica te hebben bekend gemaakt, want hij was het, die deze plant nauwkeurig beproefde en ze daardoor maakte tot een onontbeerlijk homœopathisch geneesen heelmiddel.

We gebruiken met Hahnemann, den in de lente van 't vorige jaar uitgegraven, voorzichtig gereinigden en gedroogden en dan tot poeder gemaakten wortel tot onze artsenijbereiding, terwijl we één gewichtsdeel daarvan overgieten met vijf gewichtsdeelen geheel foeselvrijen wijngeest; die in daartoe bestemde toestellen nog eens aan eene destillatie werd onderworpen en hierna door bijvoeging van gedestilleerd water werd gebracht op het specifieke gewicht van 0,83. Dit aftreksel laten we 8 dagen lang in een goed gesloten flesch op een donkere, koele plaats staan, schudden het dagelijks meermalen om en gieten dan het boven staande, heldere gedeelte af, waaruit wij onze homœopathische verdunningen tot inwendig gebruik bereiden.

De proefnemingen bij gezonde menschen gaven hoofdzakelijk de volgende resultaten.

In 't algemeen: Stekende, scheurende, drukkende, kriebelende, brandende, snijdende, schokkende, of stuiptrekkende, buitengewoon heftige, inwendige pijnen Verlammings-, verstuikings-, en verrekkingspijn in de gewrichten. Pijnlijke overgevoeligheid van 't gansche lichaam.

Buitengewoon groote verzwakking en verslapping met misselijkheid:

Huid: Kriebelen, mierengekriebel, jeukend branden, jeukende koortsuitslag.

Slaap: Groote slaperigheid en vermoeidheid. In den slaap veel droomen, dikwijls wakker worden en schreeuwend opvliegen.

Koorts: Inwendig aanhoudend huiveren, gevolgd door hitte, en haastige, gejaagde, zich uitzettende, volle pols en zweeten over het geheele lichaam.

Hoofd: Erge duizeligheid, die het gevoel en het gehoor benemt, verbonden met warmte van het hoofd en zwaarte in het hoofd; die door bukken erger wordt.

Drukkende schele hoofdpijn. Stekend pijnlijke hoofdpijn bij den linkerslaap.

Oogen: Kleiner wordende pupillen. Doffe smart in het oog; gevoel van droogheid en verwonding. Onduidelijk zien. Schemeren voor de oogen, en 't zien van zwarte strepen, en stippen.

Ooren: Tuiten, suizen en gonzen, drukken in beide ooren. Zwakke steken door en achter het oor.

Neus: Samentrekking in den neuswortel en een zacht drukkende pijn op den neus. De neus inwendig open. Vaak en heftig neusbloeden. Sterkere slijmafscheiding. Niezen.

Gezicht, hitte van 't gezicht. Heet, rood gezwel der wangen met kloppende, heen en weer gaande pijn, gezwollen lippen en groote warmte in het gezicht bij een voor 't overige koud lichaam.

Hals: Pijnlijk gezwel der onderkaak en der halsklieren.

Tanden: Scheurende pijn in de bovenste kiezen bij het eten. Bijtende pijn in de tandwortels. Losheid der tanden en een gevoel alsof ze langer worden.

Mond: Droogheid in den mond met grooten dorst en vuilen smaak. Brandend bijten, krabben en krassen in den mond, voornamelijk bij den wortel der tong.

Keel en Slokdarm: Droogheid in de keel, Steken en branden in den hals. Branden en krabben in den slokdarm met rilling Moeielijk slikken bij het eten.

Eetlust en Smaak: Geen eetlust of hevige honger met afkeer voor het eten en een leeg gevoel in de maag. Zwakheid en misselijkheid.

Smaak in den mond als van vuile eieren, wanneer men niet eet. Walgelijk bittere, of scherpbittere smaak. 's Nachts dorst.

Maag: Oprispen met misselijkheid of oprispen van bitter slijm of zoutachtig water. Het zuur. Misselijkheid en zucht tot braken. Branden in de maag, overgaande in knijpen en drukken. Steken, branden, trekken en pijnverwekkend kloppen in de maagstreek met opzwelling. Drukken in den hartkuil, tot in den hals opklimmend.

Hard en lastig drukken, als lag er een steen in de maag.

Krampachtig samentrekken van de maag, dat door eten beter wordt.

Buik: Steken in de milt, den adem belemmerend. Drukkende pijn, als van een steen bij de lever. Harde stooten door den onderbuik van de eene naar de andere zijde. Harde steken in beide lendenen. Uitzetting van het onderlijf. Snijdingen in het lijf met afgang.

Buikpijn met buikloop. Gistende, koliekachtige gezwollenheid en erge pijn in 't lijf.

Stoelgang: Eerst herhaaldelijk vergeefsche neiging tot afgang met afscheiding van slijm en weinig taaie uitwerpsels; dan breiachtige, bloedige, etterige stoelgang met krampen in 't lijf. Drukkende pijn in den aarsdarm.

Urineorganen: Dikwijls neiging tot wateren met veel waterafscheiding. Bloedwateren.

Geslachtsdeelen: Vermeerderde geslachtsdrift. Jeukende pijn in de geslachtsdeelen. Sterke, met pijn verbonden maandstonden. Te vroeg invallen der maandstonden.

Luchtpijp: Meerdere afscheiding van het slijm der luchtpijpstakken.

Kittelende hoestdrang onder in de luchtpijpen en droge hoest, vooral 's nachts. Bloedhoesten, hoesten, gevolgd door een pijn, alsof alles aan de ribben stuk was, of met steken in de borstzijden of met braken.

Borst: Pijn als door kneuzing, in alle gewrichten en banden van de deelen van borst en rug bij beweging en het ademen.

Zeer moeilijke ademhaling en stinkende adem. Zwaarte, druk, benauwdheid, angst en vrees in de borst. Krampachtig drukken van uit beide zijden der borstholte. Door inademen erger. Zwakke steken of drukkend steken in de borst bij het diep ademhalen, vooral onder het borstbeen of in de borstzijden. Stekende pijn in de borstzijden met kortaf hoesten en aanhoudend asthma. Eerst buitengewoon heftige hartkloppingen, dan langzamere hartbewegingen en bijna onmerkbare harde polsslag.

Rug: Drukkende pijn tuschen de schou-

ders. Pijn aan het schouderblad, zooals na een sterken stoot of val. Snartelijk drukken bij den rugwervel.

Smartelijk gevoel langs den rug, als van pijn in 't kruis; alsof de rug was geslagen.

Bovenste ledematen: Kriebelen, mierengekriebel, branden, zenuwachtig trekken, slaap en onrust in de armen en vingers. Scheurende, jichtachtige pijn in de armen en handen. Steken onder de schouderholte, binnen en onder het ellebooggewricht.

Pijnveroorzakend trekken en plotselinge stooten in de armen. Pijn, alsof de armen stuk waren, verstuikings- en verrekkingspijn in het handgewricht. Pijn door het samentrekken der vingers.

Onderste ledematen: Scheurende en jichtachtige pijnen, sidderen, onwillekeurig trekken. Stooten in de heupen. Zenuwachtige steken en aanhoudend knijpen aan de bovendij. Steken in de knie, verrekkingspijn in de ledematen. Stekendscheurende pijn en enkele steken en stooten in den grooten teen die dan tevens rood is. Steken in den ondervoet, met branden en kriebelen in de voeten. Pijn door het samentrekken van de spieren der voetzool en der teenen.

Op grond der door Samuel Hahnemann en de homœopathische geneesheeren. Grosz,

Friedrich, Wislicenus, Franz, Kummer, Hornburg, Bähr, Langhammer en anderen gedane, en door, Jörg dus door een der tegenpartij, bevestigde proefnemingen wordt Arnica gebruikt bij de volgende ziekten.

1. Bij Ziekten der menschen.

Grootte der dosis: 1—2 droppels der zuivere tinctuur. 1—6 verdunning.

Duur der werking: 6—24 uren; in chronische gevallen eenige dagen.

Tegengiften: Kamfer, Capsicum, Cocculus, Ignatia, Ipecacuanha, Veratrum, Azijn.

De Arnica past als opwekkend middel bij alle ziekten der zenuwen, lymphe- en haarvaten, wier werkzaamheid dreigt op te houden; ze brengt de levenskracht weer, bevordert de opzuiging en past derhalve voor *alle gevolgen van uitwendig letsel, storingen en beleedigingen van het organische weefsel door kwetsing, schokken, slaan, stooten, steken, schieten, vallen scheuren, verwonden, gedeeltelijp verzwikken, vertillen enz., die smart, gezwel, ontsteking, bloedvloeiing, enz. tevoorschijn roepen, n. l. als de verwonding ontstaan is door stompe werktuigen enz., waardoor gevoelige deelen zeer uitgerekt zijn.*

Hersen- en ruggemergsbeleediging met verdooving, bewusteloosheid, verlamming, zoowel als bij de latere ongemakken van dergelijke beleedigingen: doffe hoofdpijn, zwakte van het geheugen, lichtschuwheid, zwaarhoorigheid enz.

Beleedigingen en kneuzingen der borst. Moeilijke ademhaling. Hoesten met bloedafscheiding. Steken door de borst.

Vallende ziekten na mechanische beleedigingen, kramp in de onderkaak en het staartbeen.

Jicht en rheumatiek met roodkleurig gezwel der aangetaste deelen. Podagra, Rheumatische pijn in den nek. Stijve hals. Rheumatiek der borstspieren en tusschen ribben met heftige steken; ongevoeligheid dier plaatsen tegen aanraking. Het spit. Verlamming en verlammingspijn na te groote inspanning, enz. Valsche steek in de zijde.

Gevolgen van het misbruik van kina; Intermitteerende koortsen.

Vorming van bloedzweren. Neusbloeding. Wanggezwel aan één zijde. Sterke baarmoederbloeding.

(In zuiver ontstekende ziekten, met uitwendige, algemeene warmte moet, naar Hahnemann de Arnica niet gegeven worden. Men

vergelijke overigens de op blz. 7 enz. aangegeven verschijnselen.)

2. Bij Ziekten der Huisdieren.

Ook hierbij vindt men in de Arnica een uitnemend inwendig middel tegen de gevolgen van stooten, beleedigingen, te groote inspanning enz., voornamelijk bij verlamming in 't kruis.

Over het uitwendig gebruik der Arnica.

Voor uitwendig gebruik neemt men de tinctuur, bereid uit de bloeiende plant, en wel uit die planten, die op hoogere gebergten groeien. Een aantal goede, krachtige exemplaren worden voor dat doel verzameld. Men laat ze, nadat ze schoongemaakt zijn, eenigszins verwelken, maakt ze dan tot een fijne brij en begiet die met zes gewichtsdeelen geheel foeselvrijen wijngeest, die door bijvoeging van gedestilleerd water op het specifieke gewicht van 0,85 gebracht is, en laat het geheel, dat men dikwijls schudt, acht dagen lang weeken, waarna men het bovenstaande heldere gedeelte afgiet en de rest uitperst. De naar deze voorschriften bereide

tinctuur bevat alle eigenaardige, werkzame bestanddeelen der plant en behoudt haar geneeskundige kracht lange jaren, als ze in een goedgekurkte flesch op een donkere plaats bewaard wordt.

Ze wordt aangewend bij alle kwetsingen, en zulke pijnen, die door langere inwerking van *drukken* zijn ontstaan, waardoor geen of slechts een geringe scheuring der opperhuid is teweeggebracht, maar waar meer het onderliggende celweefsel is gekneusd, waardoor die plaats der huid in 't begin een roodachtig, later blauwachtig, groenachtig of geelachtig aanzien verkrijgt.

Men wrijft in zulke gevallen eerst het gekwetste deel met de zuivere tinctuur in en mengt daarna een deel dezer tinctuur met vijf deelen frisch bronwater, waarin men linnen compressen doopt en deze legt men op de gekwetste plaats. Is de huid bij de kwetsing beschadigd, dan moet men de tinctuur nog meer verdunnen, één deel met 10—20 deelen water. (Men vergelijke overigens de derde afdeeling van dit boekje: De behandeling van kneuzingen, verwondingen, beenbreuken en brandwonden.) Ze wordt alzoo gebruikt bij *bloedbuilen, verwondingen aan het gezicht,* bij *verwondingen door moeilijke bevallingen*, waarbij men linnen doeken in de

verdunde tinctuur doopt en met deze om 't half uur frissche compressen maakt; — bij *beleedigingen der ballen*, *kwetsingen der ledematen en verstuiking der gewrichten.*

Verder bij *blazen aan de voeten*, die door langdurig gaan op harde en steenachtige wegen ontstaan zijn; bij eksteroogen en likdorens, bij brandende en jeukende gezwellen. Doorgezogen tepels bevochtige men met een mengsel van 6 droppels der tinctuur met 100 droppels water. Het doorzuigen wordt echter gewoonlijk zeker verhinderd, als men in de laatste maanden der zwangerschap de tepels met arnica-tinctuur inwrijft. Doorgelegen plaatsen bij zware zieken genezen snel en gemakkelijk, als men met Arnica-water (6 droppels tinctuur op 100 droppels water) bevochtigde linnen-kussentjes er onder legt, en deze dagelijks dikwijls vernieuwt. Ontstaan na het uitwendig gebruik der Arnica bloezweren of roosachtige gezwellen, zoo geve men inwendig elke 2 uur 5 droppels Cocculus 3. Wie een zeer gevoelige huid heeft, gebruike inplaats van Arnica-tinctuur liever het Hamamelis-extract.

Bij de huisdieren wordt de arnica-tinctuur eveneens veel gebruikt; doch zij opgemerkt, dat de meeste veeartsen de tinctuur niet met koud, maar met warm water verdunnen.

De verwondingen door den druk van het harnas en den zadel genezen door inwrijvingen en omslagen, voor de helft met water verdunde arnica-tinctuur. De na uitwendige kwetsing ontstane verlamming in 't kruis wordt met arnica-inwrijvingen behandeld, die zoo lang voortgezet of hërhaald worden, tot het dier geen pijn meer verraadt; evenzoo de na kwetsingen en andere uitwendige inwerkingen ontstane uitwassen b. v. kniegezwel, hielgezwel, spatten, verhard galgezwel, paardevoet met borstelig haar aan de kroon en de hielen, zenuwknoop, spat. Buitengewoon goed is het uitwendig gebruik der voor de helft met water verdunde Arnica-tinctuur bij gebreken aan den hoef, die ontstaan zijn na 't loopen op harden en steenachtigen grond.

Men omwikkelt den hoef met linnen lappen, die met dit Mengsel zijn natgemaakt.

De Arnica-Balsem, de Arnica-pleister, het Arnica-papier, de Arnica-watten, de Arnica-haarolie en de Arnica-pomade.

De Arnica-balsem wordt in al zulke gevallen, op linnen gestreken; uitwendig aangewend, als de vochtige omslagen den patiënt niet aangenaam zijn. Evenzoo is hij goed om in te wrijven na verwrichten, verstuiken

enz. Het gebruik van de Engelsche pleister bij lichte huidverwondingen is een ieder bekend, maar even bekend is het, dat menige huid die pleister in 't geheel niet verdraagt, dat ze door die pleister gevoelig gemaakt wordt. Daarvoor is de Arnica-pleister juist geschikt, die evenals de Engelsche pleister, wit, rood en zwart wordt bereid, en kan men die zachte pleister niet verdragen, dan is het gebruik van Arnica-papier aan te bevelen. Beide worden niet warm gemaakt, maar op de gladde kant met een weinig speeksel natgemaakt. De Arnica-watten zijn nieuwere preparaten, die in den Duitsch-Franschen oorlog dikwijls als verbandmiddel bij wonden met vrucht gebruikt zijn. Waar het geldt gezwollen deelen warm te houden en een luchtdichte afsluiting der wonde te verkrijgen mag haar gebruik zeer aanbevolen worden.

De Arnica-haarolie, wier genezingskracht tegen schilfers op 't hoofd, zoowel als tegen zekere ziekten van den schedel dikwijls beproefd geworden is, wordt in de plaats der met welriekende oliën vermengde haaroliën gebruikt. De reuk dezer olie is zeer veel aangenamer en niet in 't minst hinderlijk, zooals dit bij vele andere haaroliën 't geval is.

Volkomen 't zelfde doet de Arnica-pomade.

Gebruiksaanwijzing van eenige andere, met de Arnica overeenkommende middelen.

Rhus, past bij de gevolgen van actieve en passieve beweging, vooral bij de uitrekking der gewrichtsbanden.	*Arnica*, vooral als de verwonding plaatsvond bij volkomen passieve beweging.
Conium meest tegen de gevolgen van drukken en stooten, die zich openbaren als verdikking van 't celweefsel en verharding van klierachtige stoffen met doofheidsgevoel.	*Arnica* tegen de gevolgen van kwetsing, scheuren en verwonding met bloedvloeiing in het celweefsel en bloeding.
Calendula bij diepe wonden en verzweringen, door kwetsing ontstaan, met bloedvloeiing en uitgieting van serum in het naastbijliggende celweefsel.	*Arnica* bij meer vlakke wonden met reine bloedvloeiingen in het celweefsel en vlammende, pijn veroorzakende, roode opzwelling der naastgelegen deelen zonder ettering.

Symphytum tegen druk en kwetsing van het beenvlies en het been.	*Arnica* tegen druk en kwetsing alleen van het celweefsel en de gewrichtsbanden.
Ruta bij de gevolgen van mechanische kwetsingen van het hand-en voetwortelgewricht en van rheumatische verlamming dezer deelen.	*Arnica.* In dit geval minder passend.
Ferrum muriaticum bij der gelijke aandoening van het schouder gewricht.	*Arnica.* In deze gevallen minder passend.
Ledum bij aandoeningen van het heupgewricht.	

II.

Gebruiksaanwijzing

der uitwendige middelen die met de homœopathische geneesmethode overeenkomen.

Abrotanum-tinctuur.

De uit Artemisia abrotanum naar homœopathische regels bereide tinctuur.

Dezelfde hoeveelheid artemisia abrotanum en afgekoeld gekookt water worden onder elkander gemengd en voor inwrijvingen tegen winterhanden vóór 't naar bed gaan gebruikt. Evenzo is deze tinctuur goed tegen de kramppijnen in de onderste ledematen, ontstaan na lang gaan en staan. Men moet ze echter onverdund gebruiken.

Ammonium causticum-oplossing

wordt onverdund ingewreven in de door een insektensteek ontstoken en pijn doende huid

en voorkomt, als ze dadelijk gebruikt wordt, alle verdere kwade gevolgen.

Evenzoo voorkomt ze de kwade gevolgen van een slangenbeet, als men ze dadelijk op de wonde druppelt en elk half uur 5 droppels ervan in een eetlepel vol water inneemt.

Apis-tinctuur.

De uit Apis mellifica bereide tinctuur.

Ze wordt onverdund of slechts weinig met water verdund, ingewreven in de tengevolge van een bijensteek, onstoken en pijn doende huid.

Arnica-tinctuur

(vgl. ook blz. 15.)

Onverdund in te wrijven of daarmee natgemaakte linnenlappen er op te leggen bij de kwetsingen die in 't begin roodachtig, later blauwachtig, groenachtig of geelachtig zien als de huid niet beleedigd is.

Een deel tinctuur met 10—20 deelen lauw water vermengd, tot inwrijvingen en omslagen, bij kneuzingen, met kwetsing der opperhuid; bij blazen aan de voeten na lang gaan; bij open wonden, tengevolge van

rijden of marcheeren; bij doorgezogen tepels, bij doorgelegen plaatsen in een erge zieke, bij jeukende winterhanden, bij eksteroogen en lik dorens.

Bij huisdieren één deel tinctuur met twee deelen water tot inwrijvingen en omslagen tegen kneuzingen, door harnas- en zadeldruk, tegen verlamming in de achterbeenen, kniegezwel, uit was aan 't dijbeen, spatten, verhard galgezwel, paardevoet met borstelig haar aan de kroon en de hielen, zenuwknoop, spat, zoowel tegen pijnen in den hoef na 't gaan op een harden en ruwen steenachtigen grond.

Arnica-zalf

wordt op linnen lappen gestreken en gebruikt tegen verwondingen met geringe afschilfering der opperhuid.

Arnica-Opodeldoc.

(Linimentum saponato-camphoratum cum Arnica montana.)

Dit middel is buitengewoon pijnstillend bij rheumatische pijnen, der spieren, bij het spit enz, voornamelijk dan, als deze

kwalen ontstaan zijn na te groote inspanning en kouvatten. Men laat dan ongeveer $^1/_2$ theelepel vol in de holte der hand druppelen en wrijft het pijnlijke deel alle 2 uren daarmee in.

Bellis-tinctuur.

De tinctuur van Bellis perennis, wordt onverdund gebruikt tot het bestrijken van bij de geboorte reeds aanwezig zijnde moedervlekken (dagelijks 2 keer met een zacht haarpenseel). Zeer dikwijls verbleeken deze vlekken na een langdurig gebruik van dit middel.

Cacao-olie

wordt warm op linnenlappen gestreken en deze op voetverzweringen gelegd. Ditzelfde middel, driemaal 's daags gebruikt om het geheele lichaam in te wrijven in de afschilferingsperiode der scharlakenkoorts; vervangt het gebruik van koude wasschingen, om de huid harder te maken.

Camphora-oplossing.

Een oplossing van Kamferhars in wijngeest, die bij de cholera alle 10 minuten,

vier of vijf droppels op suiker of in verzadigd suikerwater, gegeven wordt. Dr. Rubini uit Napels behandelde in 1865 over de 500 choleralijders slechts met dit middel en verloor niet één patiënt. Bovendien dient deze tinctuur als reukmiddel bij verkoudheid (griep), bij onmachten, en voor inwrijvingen bij pijn in de spieren en spierkrampen (kramp in de kuiten).

Calendula officinalis

(goudsbloem).

De Calendula komt voor in Zuid-Europa en in een deel van Azië. In Nederland wordt ze algemeen in de tuinen als sierplant gekweekt, vooral de dubbele variëteiten. De enkelvoudige wordt soms ook in 't wild aangetroffen. Deze zeer krachtige plant is in vroegen tijd dikwijls tot genezing van ziekten gebruikt, later echter is ze in onbruik geraakt en alleen als huismiddel werd ze nog tegen verschillende pijnen met goed gevolg gebezigd. Een meer nauwkeurige kennis harer eigenschappen en haar gebruik als middel tegen wonden heeft men te danken aan de Homœopathie, n. l. aan den overleden homœopathischen geneesheer Dr. Thorer

uit Görlitz. We gebruiken daarvan de volgende preparaten.

Calendula-tinctuur.

1 Deel met 10—20 deelen lauw water verdund, wordt uitwendig gebruikt tegen groote, diepe, getakte, sterk bloedende wonden. — Wonden, die niet dicht gaan, als iedere beweging zelfs na 't verbinden veel pijn doet en als er steken doorgaan, als zou er ettering ontstaan, met kloven aan de randen der wond. Ze werkt gunstig op de vorming van litteekens, zelfs daar, waar gansche stukken huid of vleesch verloren gingen, en voorkomt ontsteking en ettervorming.

Bij wondkoorts ook inwendig: afgewisseld door Aconit.

Calendula-zalf.

Verbandzalf, in zulke gevallen, waar de Calendula past, waar ook het opleggen eener vettige zelfstandigheid raadzaam is.

Calendula-pleister.

In gelijke gevallen aan te wenden, als de Arnica-pleister.

Canthariden-spiritus

onverdund bij brandwonden van den eersten graad, — één deel met 10 deelen water verdund bij brandwonden van den tweeden graad (met blaasvorming); voor uitwendig gebruik.

Carbolzuur-oplossing (2 : 100).

Tot het uitwasschen en ontsmetten van wonden en gezwellen, die er verbleekt, blauwachtig of blauwzwart uitzien en kwalijk riekenden etter afscheiden. Ze wordt onverdund gebruikt.

Carbol-olie.

Verbandmiddel voor wonden, die verbleekt zijn en kwalijk riekenden etter afscheiden. Er wordt een dubbel stuk linnen in deze olie gedoopt en dit, nadat men de wonde met Carbolzuur-oplossing gezuiverd heeft, op de wonde gelegd. Over dit linnen legt men 6—7 lagen in Carbol gedoopt gaas of met Carbol gedrenkte watten en dan een verband.

Causticum purum.

Op $^1/_2$ L. water doet men 3 eetlepels vol spiritus en 6 theelepels vol causticum en bevochtigt daarmee compressen, die op verbrande plaatsen en op blazen worden gelegd en met dit mengsel steeds vochtig gehouden. Tien droppels causticum op een eetlepel vol water voor omslagen, tegen wild vleesch aan etterende wonden en verzweringen, en ook tegen nagelverzweringen en ingegroeide nagels der teenen.

Chamomilla-droppels, blauwe.

Eene oplossing dezer etherische kamillenolie, van welke eenige droppels op watten gedruppeld en bij rheumatische tandpijn in het oor, aan den kant waar de pijn is, worden gestoken.

Condurango-zalf.

Deze zalf wordt uitwendig gebruikt tegen kankerachtige verzweringen. Zijn deze diep, dan wordt er pluksel mede bestreken en de holte der verzwering dagelijks daarmee overdekt, terwijl bij niet diepe verzweringen, b. v. in den neus, voldoende is een linnen lapje

met deze zalf bestreken er op te leggen en met stukjes hechtpleister te bevestigen.

Collodium.

Om de wondranden bij kleinere sneden bij elkaar te brengen, druppelt men, nadat men de bloeding door samendrukken der wonde gestild heeft en de randen der wonde zorgvuldig heeft afgedroogd, eenige druppels daarop, die spoedig verharden. Om het dunne collodium-vliesje te beschutten, doet men om de wond een doek; die echter in de eerste 3 dagen niet mag worden afgenomen.

Euphrasia-tinctuur.

Tien droppels tinctuur op een eetlepel lauw water, waarin een linnen lapje gedoopt wordt, tot uitwasschen der oogen bij chronische ontstekingen van het bindvlies der oogen en oogleden, waarbij onduidelijk zien ontstaat, daar de oogleden door slijm saamkleven.

Ferrum muriaticum-oplossing.

Uitwendig, onverdund, gedruppeld of met een haarpenseel gestreken voor de oogen-

blikkelijke stilling van bloedingen uit kleinere wonden.

Unguentum oxigenatum (Zalf tegen winterhanden).

Het beste inwrijvings-en verbandmiddel tegen winterhanden, zoowel als tegen opene, nog niet tot verrotting overgaande wonden, die ontstaan zijn door de koude. Ze genezen, als men dit middel gebruikt, binnen weinige dagen.

Glycerine.

Om intewrijven bij kloven en bij droge, gespleten huid, n. l. bij zulke personen, die veel in water werken; tot het indruppelen in het oor, om verhard oorsmeer zachter te maken.

Glycerine-Zalf.

Zeer doelmatig verbandmiddel bij oude verzweringen aan voeten en onderdijbeen, die harde randen hebben en daarom niet genezen.

De zalf word op linnen lappen gestreken en deze worden, na reiniging der zweer,

daarop gelegd: daarover komt een laag watten en dan een verband. Ook is dit middel uitstekend bij brandwonden.

Hamamelis-tinctuur.

Deze, uit de Hamamelis virginiana bereide tinctuur, werd uit Amerika naar Europa ingevoerd en is in de Homœopathie snel tot aanzien gekomen, daar zij uitwendig op dezelfde wijze als de Arnica aangewend kan worden en dus bij gelijke pijnen als deze past. Voornamelijk is deze tinctuur goed bevonden bij krampaderen (Varicositeiten) aan de onderste ledematen (Varicocelen). Men mengt één deel der tinctuur met 20 deelen lauw water en wrijft de aangetaste plaatsen er mee in, of maakt omslagen, terwijl men met dit mengsel bevochtigde linnen compressen er op legt. Evenzoo worden deze omslagen bij zeer pijnlijk gewrichtsrheumatisme door Amerikaansche geneesheeren aanbevolen en de pijnen bij bloedende aambeien gaan na het gebruik daarvan spoedig weg.

Hamamelis-Extract.

Onder de tallooze Amerikaansche gebreveteerde geneesmiddelen is er wel geen,

dat zoo lang reeds, zoowel door geneesheeren, als door leeken is gebruikt, als dit extract. Reeds langer dan 25 jaar wordt het gebezigd, en hoewel het tegen de grondbeginselen der Homœopathie zondigt, een preparaat, dat niet op gezonden beproefd is, aan te bevelen, toch kunnen wij de werkzaamheid daarvan, naar de vele en voorhanden zijnde genezingsgeschiedenissen niet in twijfel trekken, en wij kunnen het altijd gebruiken, waar ons de bekende gebruikelijke middelen als b. v. Arnica, in den steek laten. De uit de schors van den wortel en van de takken bereide tinctuur werd door de Homœopathie nauwkeurig beproefd en wordt inwendig aangewend. *Extract* van *Hamamelis* — een uit knoppen, jonge takken en hun schors bereid afkooksel van lichtgele kleur en buitengewoon aromatischen reuk — is als uitwendig middel in gebruik. De bekende Homœopathische geneesheer Dr. Humphrey heeft zelfs over dit uitwendig middel een bijzonder geschrift opgesteld, waaraan wij 't volgende over deszelfs gebruik ontleenen:

Het wordt uitwendig aangewend, en wel onverdund tot inwrijving, of voor de helft met water vermengd tot compressen; bij brandwonden, kwetsingen, verstuikingen enz. en de gevolgen daarvan; bij open wonden; bij

insektenbeten en winterhanden; bij open tepels en pijnlijke borsten, zoowel als bij varicose voetverzweringen, bloedzweren en bloedpuisten.

Tegen bloedende en blinde aambeien helpt geen middel beter dan dit extract. Inwendig genomen dagelijks 3 maal tien droppels en uitwendig in den vorm der later genoemde zalf lenigt het spoedig de pijn en stelpt de bloeding, de aambeien worden slap, verschrompelen en verdwijnen langzamerhand. Zelfs is het aantal gevallen dat er volkomen door genezen werd aanzienlijk en daaronder zulke ambeien-lijders die te vergeefs alle andere geneeswijzen beproefd hadden en jaren lang ongeschikt waren geweest voor hun bezigheden.

Inwendig gebruiken n. l. de zoogenaamde Eklektieken dit middel en wel in doses van 3—10 droppels, die om 't half uur, tot om de 3 uur gegeven worden, bij aderontsteking, neusbloeden (ook plaatselijk op charpietampons) bloedbraken (volgens Dr. Hering schijnen in het extract zich de werkingen van Aconitum en Arnica te vereenigen); bij baarmoederbloedingen en pijnlijke stonden, inwendig en plaatselijk bij aderverzweringen longbloedingen; bij congestieve hoofd-, tand-, en aangezichtspijnen en bloedingen van hed tandvleesch, bij bloedwateren; bij ziekten van den eierstok enz.

Hamamelis-Zalf.

Onder den naam „Witch Hazel Oil" heeft men in Amerika eene verbinding van vet met het extract uit de twijgen en den bast in den handel gebracht, dat wij hierboven reeds vermeldden. Men kan deze bereiding, daar ze als zalf gemakkelijker is aan te wenden, liever Hamamelis-zalf noemen. Zij kan gebruikt worden tegen de meest verschillende vormen van zweren en als voorzorg tegen het zoogenaamde springen v't vel. Uitwendig intesmeeren tegen aambeien, 3 maal daags.

Helianthus-tinctuur.

Helianthus behoort tot dezelfde plantenfamilie, als Arnica en Calendula en wordt daarom, even als deze; gebruikt bij verwondingen en bloedende wonden; een deel met 10—20 deelen lauw water vermengd.

Hydrastis-tinctuur.

Hydrastis canadensis is het eerst aanbevolen door Amerikaansche Homœopathen. De verdunde tinctuur (twee droppels op een eetlepel lauw water gerekend) wordt n. l. ge-

bruikt tot inspuiten bij langdurige aandoeningen der vrouwelijke geslachtsorgane (witte vloed, kanker enz.), zoowel als voor compressen bij kankerachtige huidziekten (Lupus). Ook inwendig wordt deze tinctuur bij dergelijke ongesteldheden gebruikt.

Hetzelfde mengsel wordt ook gebruikt tot de uitwendige behandeling der pokken.

Hypericum-tinctuur.

Deze uit de Hypericum perforatum bereide roode tintuur is een overoud volksmiddel tegen wonden, die door steken, snijden, kwetsen en scheuren zijn ontstaan, en die hevig pijn doen. Karakteristiek voor het gebruik dezer tinctuur is de pijn die van de wonde naar boven uitstraalt (de richting van het lichaamsdeel volgende). Ze wordt op dezelfde wijze als de Arnica aangewend (een deel tinctuur met 10 deelen lauw water vermengd) en tegelijk ook inwendig, een droppel op een eetlepel water.

Lactis acidum (Tandspiritus).

Men neemt eenige druppels daarvan op den tandenborstel, reinigt daarmede de tanden zorgvuldig en spoelt daarna den mond

uit met lauw water. Voorkomt het hol worden der tanden.

Ledum-tinctuur.

De tinctuur van Ledum palustre wordt uitwendig gebruikt tegen zekere vormen van jicht, in die gevallen, waar dit middel ook voor inwendig gebruik is aangegeven. Deze gevallen zijn voornamelijk jichtachtige aandoeningen van 't heupgewricht, vergezeld van gezwellen, stekende en drukkend-scheurende pijnen, erger wordende door beweging en warmte; 's nachts is de pijn 't hevigst. Evenzoo bij jichtknobbels met stijfheid der gewrichten. Men mengt een theelepel der tinctuur met een kopje warm water, en wrijft die plaatsen daarmee dagelijks meermalen in. Gelijktijdig wordt Ledum in de 3de—6de verdunnig inwendig gebruikt. Ook is de Ledum-tinctuur, uitwendig, onverdund, gebruikt, goed voor steken van giftige insekten, evenals tegen de gevolgen van beten van paarden, honden, katten en ratten. Verder tegen vingerverzweringen ten gevolge van het steken met naalden (50 droppels op 1 L. water), daarbij inwendig Ledum 3de verdunning.

Amandelcacao-olie.

Een mengsel van amandelolie en cacaoboter, die als verbandmiddel op verzweringen wordt gelegd, om het vastkleven der linnen lappen te verhinderen.

Natrum muriaticum-oplossing.

Ofschoon de zoogenaamde vetwormpjes in vele gevallen slechts een gevolg zijn van gebrekkige zorg voor de huid en bij goede reiniging met warm water en zeep van zelf weggaan, is toch in veel gevallen het gebruik van een plaatselijk middel noodig. Een goed middel is bovenstaande oplossing, die na het waschen in de huid gewreven wordt.

Peru balsem-oplossing.

Voor de behandeling der schurft, zoowel als voor het dooden der schurftmaden zijn ook uitwendige middelen noodig. Men gebruikt daarvoor of deze oplossing, die het voordeel heeft, dat ze niet onaangenaam riekt, of: den

Styrax-Balsem.

Met één van beide geneesmiddelen wordt op vier achtereenvolgende avond de huid van het geheele lichaam ingewreven, uitgenomen het hoofd, en wel krachtig, zoodat het in ieder huidplooi dringt. Met zeep wordt het nu iederen morgen afgewasschen op die plaatsen, die evenals de handen bloot blijven. Op den vijfden morgen wordt het geheele lichaam goed met zeepwater afgewasschen en in een lauw bad gereinigd. Na het bad blijfd de patiënt eenige uren in een met linnen overtrokken deken gehuld, in bed liggen. Daarop trekt men nieuw ondergoed en nieuwe kleeren aan. Al het goed, door schurftlijders gebruikt, moet goed uitgekookt en wollen kleedingstukken moeten blootgesteld worden aan een ovenhitte, om de schurftmaden te dooden.

Daar dit middel licht ontvlamt, mag men het niet in de nabijheid van licht inwrijven de temperatuur der kamer daarentegen, waarin de inwrijving plaats heeft, moet 18° R. bedragen.

Petroleum-spiritus.

Dit middel is door verscheiden geneesheeren tegen winterhanden aanbevolen. Deze worden 's avonds voor het naar bed gaan daarmee ingewreven.

Pinus-tinctuur.

De genezende kracht der Pinus sylvestris is sedert oude tijden in de geneeskunde bekend, voornamelijk bij algemeene zwaktetoestanden en wel bij scrofulosis en engelsche ziekte. De tinctuur die uit dezen boom bereid wordt vermengt men met drie deelen water tot inwrijving van gekromde leden bij de engelsche ziekte alsook bij verkrommingen van den wervelkolom.

Pyrogalluszuur, Schneebergersnuif, Teucrium marum-neuspoeder.

Voor de genezing van neuspolijpen is het gebruik van een dezer neuspoeders zeer doelmatig: Is de neus nog niet dicht dan wordt het dagelijks 4—5 maal ingesnoven als een snuifje. In het andere geval moet het door een tweeden persoon met behulp van een papieren buisje of een aan beide

zijden opene penneschacht, in den neus worden geblazen.

Rhus-tinctuur.

Dit middel neemt in de meeste gevallen zeer spoedig de gevolgen weg van verstuikingen, voornamelijk van het ruggewricht. Men gebruikt een mengsel van 20 droppels tinctuur op een halven Liter water, uitwendig, om in te wrijven en te verbinden. De zuivere tinctuur wordt ook aanbevolen tegen winterhanden, wratten en eksteroogen. Daarbij inwendig: Rhus in hoogere verdunning.

Ruta-tinctuur.

De tinctuur van Ruta graveolens is met de Arnica- en Calendula-tinctuur een der beste middelen der Homœopathie en onontbeerlijk. Bij doorgelegen plaatsen gebruikt men 20 droppels tinctuur op een kopje water, om daarmee linnen compressen te bevochtigen. Hetzelfde mengsel gebruikt men tot het wasschen van wonden, ontstaan door marschen maken en rijden. Het is ook goed bij beleedigingen en kwetsingen van het beenvlies, ook bij ingegroeide nagels der teenen, met ettering, en bij beleedigingen der nagels.

Eén tot twee droppels der tinctuur op een eetlepel water gebruikt men om 's morgens de oogen te wasschen, bij zwakte die ontstond door te groote inspanning van het gezicht; terwijl de zuivere onverdunde tinctuur ingewreven wordt bij verstuikingen en verrekkingen, als deze de hand- en voetwortelgewrichten betreffen. Daarbij steeds inwendig, Ruta in hoogere verdunning.

Staphysagria-tinctuur.

Vijftig droppels op een Liter water voor compressen bij diepe insnijdingen, door scherpe messen of door glas veroorzaakt voornamelijk, als de wonden, onder het gebruik van andere middelen niet genezen willen. Daarbij inwendig Staphysagria in hoogere verdunning.

Symphytum-tinctuur.

De uit *Symphytum officinale* bereide tinctuur is een uitsteckend middel bij beenbreuken en de door beleediging ontstane pijnen van het beenvlies. Men gebruikt in deze gevallen één deel tinctuur met vijf deelen lauw water gemengd en omwikkelt het lichaamsdeel met compressen, die in dit

mengsel zijn gedoopt. Natuurlijk moeten gebroken ledematen eerst ingezet en gespalkt worden. Is bij beleedigingen van het beenvlies reeds etter tevoorschijn gekomen, dan is Symphytum niet meer goed.

Thuja-tinctuur.

De tinctuur der *Thuja occidentalis* wordt dikwijls gebruikt met goed gevolg tot het natmaken der wratten. n. l. bij zachte wratten, hangwratten, gesteelde en vleeschwratten. Voor harde hoornachtige wratten is ze minder geschikt en ook de vijgwratten worden niet in elk geval daardoor verwijderd, als er niet eene goede behandeling met inwendige middelen (eene behandeling die aan den geneesheer behoort overgelaten te worden) mee gepaard gaat. De Thuja-tinctuur is heilzaam bij koud vuur en etterverzwering (in den poot) bij paarden, en evenzoo bij ingegroeide teennagels. Daarbij inwendig Thuja in hoogere verdunning.

Urtica-tinctuur.

Onverdund, of voor de helft met water verdund, bij brandwonden van den eersten graad (zonder blaasvorming) in compressen en

omslagen. Daarbij inwendig ook hetzelfde middel, 4—10 droppels in een wijnglas water elk uur een eetlepel.

Urtica-zalf.

Dit middel wordt bij brandwonden van den eersten graad ingewreven op de voornaamste verbrande plekken.

Verbascum-tinctuur.

Deze wordt onverdund bij aangezichtspijnen ingewreven; men strijkt eenige droppels uit op 't gezicht en gaat er dan over met den vinger.

III.

De Behandeling van

verwondingen, kneuzingen, beenbreuken, verstuikingen, verrekkingen, brand- en vorstwonden.

De verwondingen en kneuzingen.

De Schepper heft in al zijne schepselen den trek naar zelfbehoud gelegd en bovendien het dierlijke lichaam zoo ingericht, dat dit ook zonder behulp van 't verstand en van zelf, zeer doelmatige middelen en wegen gebruikt en eene ongewone kracht ontwikkelt om een bekomen wond te genezen en zoo mogelijk onschadelijk te maken. Deze ongewone kracht; deze buitengewone middelen en wegen mag de geneesheer alzoo niet storen, niet afsluiten, maar bij moet ze bevorderen.

Het niet in achtnemen van deze doelmatige werkzaamheden der natuur heeft vroeger den geneesheeren aanleiding gegeven, met betrekking tot het gebruik der geneesmiddelen te veel te doen en daardoor het proces der genezing niet te bevorderen, maar eerder te verhinderen; toen werden allerlei geneesmiddelen op de wond gebracht, dagelijks werd ze verscheidene keeren zorgvuldig gereinigd van goedaardigen etter enz., allerlei behandelingen werden toegepast, die direkt in het genezingsproces ingrepen.

Voor wij echter nader op de behandeling ingaan, moeten wij den lezer eerst duidelijk maken wat hij onder een wonde te verstaan hebbe: *Eene verbreking van den samenhang bij deelen van het levende lichaam*, met *scheuring der opperhuid.* Men onderscheidt daarbij wonden ontstaan door slaan, snijden, steken en kwetsen.

Geneeskundige hulp is in elk geval noodzakelijk bij verwondingen van het oog, bij beleedigingen van 't hoofd, waarop verdooving, bewusteloosheid of braken volgt, bij wonden aan de geslachtsdeelen, bij diepere verwondingen van den romp, bij verwondingen der gewrichten en verder bij groote en diepe wonden van iedere soort. Hier kan slechts sprake zijn van de behandeling der

gewone, het meest voorkomende wonden en voor de overigen moet de wijze worden aangegeven waarop men zich gedragen moet tot de komst van den geneesheer, dien men zoo spoedig mogelijk moet halen.

De behandeling der wonden wordt verdeeld in: de bloedstelping, de verwijdering van vreemde lichamen uit de wonde en het verband leggen.

1. Bloedstelping.

Het bloed wordt zooals bekend is door de samentrekkingen van de linker hartekamer in de slagaderen gedreven en door deze in alle deelen des lichaams verbreid. De uiteinden van dit slagaderstelsel worden door het capillarsysteem gevormd, waaruit het bloed, nadat het zijne voedende bestanddeelen afgegeven heeft, door de bloedaderen naar de rechter hartekamer teruggevoerd wordt, om van daar uit naar de long teruggevoerd te worden, waaruit het, zoowel door de ingeademde zuurstof als door de uit het maagsap bereide lymphe op nieuw gevoed, weer in de linker hartekamer en van daar uit in de slagaderen komt. De slagaderen voeren helder rood bloed, dat, als een der slagaderen beleedigd wordt, met schokken

er uitsijpelt en bij grootere beleedigingen zelfs er uitspuit terwijl het uit beleedigde bloedaderen langzamer stroomt.

Is de bloeding zeer sterk; wijst het bij tusschenpoozen opwellen de beleediging van een slagader aan, dan drukt men de bloedende ader, en wel, als 't gaat in de wonde zelf, met den vinger of eenig ander voorwerp, dat juist bij de hand is, zoo lang dicht, tot geneeskundige hulp komt, of men bindt het lid, boven de beleediging, naar het hart toe, vast tezamen. Bij grootere wonden, bij welke gewoonlijk slag- en bloedaderen tegelijk bloeden, brengt men ook onder de wonde een verband aan.

Dit vastbinden geschiedt het best met behulp van eene zoogenaamde aderdrukker of band, waarmee het lid vast omsnoerd wordt. Is zooiets niet bij de hand, dan moet een ander de slagader snel hooger met de vingers samendrukken. Dit samenpersen der aderen boven de bloedende plaats (bij vinger beleedigingen door middel van een sterken draad) moet echter in elk geval aanhoudend en krachtig geschieden en evenzoo het sluiten der wonde met den vinger of met een ander voerwerp b. v. met een bal, een rolletje van linnen of pluksel, een halven aardappel of een bal natgemaakt papier enz. Dit moet zoo

lang voortgezet worden, tot de bloeding ophoudt of tot de geneesheer komt. Is de opspuitende bloedader klein, dan houdt de bloeding in den regel spoedig op, als men de randen der wond vast tegen elkander drukt en dit tegen elkander drukken een kwartier tot een uur lang volhoudt. Verkeerd is het, het bloedende lid in water te houden. Bij vele kleine wonden en beleedigingen is het dikwijls voldoende Ferrum muriaticum er op te druppelen, om de bloeding te doen ophouden.

2. De reiniging der wonde.

Of er zich in een wond een kogel, glas- of houtsplinters, spijkers, aarde of steentjes bevinden kunnen, hangt meestal af van de gesteldheid van het werktuig, dat verwond heefd en van de bij de verwonding plaats gehad hebbende omstandigheden. Hebben zulke omstandigheden plaats gehad, dan moet men voor men het verband legt (bij het bloedstelpen) zich eerst overtuigen door in de wonde met den vinger te voelen, of daarin geen vreemd voorwerp zich bevindt. Kan men wegens den geringen omvang der wonde met den vinger den bodem niet bereiken, dan voelt men er in met een sonde of breinaald.

Bijna altijd zijn de in de wonde aanwezige vreemde lichamen hard en zijn daardoor gemakkelijk te onderscheiden van de zachte huid- en vleeschdeelen. Zij moeten dadelijk uit de wonde worden verwijderd en wel, als men ze niet met den vinger kan grijpen, met een pincet.[1]

Is in de wonde aarde, zand of kleine steenschilvers, dan moeten deze door een straal koud water, 't best uit een spuitje, verwijderd worden.

3. Het Verbinden.

De heeling eener wonde komt op twee wijzen tot stand, of door de zoogenaamde eerste heeling (per primam intentionem) of door de tweede (per secundam intentionem). De eerste of onmiddelbare heeling (prima intentio) zonder ettering, komt tot stand door de vereeniging der wondvlakten, die elkaar aanraken, opzwellen en slijmig zijn. De vereeniging geschiedt door een taai, uit het

---

[1] In gevallen, waar het vreemde lichaam zoo vast of diep zit, dat het met behulp van de pincet er niet kan worden uitgenomen, zonder geweld te gebruiken en vleeschdeelen te scheuren, moet de wonde door eene insnijding met een Bistouri (mes) worden verwijd.

bloed voortkomend vocht. De wonde groeit dicht door nieuw gevormde bindweefselcellen en vezels, zoowel als door uitspruitsels aan de bloedvaten, die van den eenen kant naar den anderen reiken.

De tweede of middellijke heeling (secunda intentio) komt met behulp van etter en vleeschtepels (granulatie) tot stand. Etter is een roomachtige, geelachtige vloeistof, die uit etterlichaampjes, eiwit, water, zouten en extraktiefstoffen betaat. De etterlichaampjes komen deels uit het bloed, deels vormen ze zich door zoogenaamde endogene celvorming en verdeeling uit de epithel- en bindweefselcellen.

Ze kunnen rimpelen, splijten, verkazen, vervetten, verkalken of verrotten.

De vleeschtepeltjes zijn kleine, korrelachtige, op ruw vleesch gelijkende, spoedig bloedende gezwellen (nieuwe vormingen) die op etterende plaatsen groeien. De plaats harer vorming is het bindweefsel. Ze kunnen zich of weder oplossen of zich tot een vast weefsel vormen, waardoor de wonde geneest. Soms vormen ze zich in zulk een groot aantal, dat ze uit de wonde uitspruiten (zoogenaamd wildvleesch).

Wil men een verband leggen, dan moet men zich vooreerst afvragen: kan in dit

geval de heeling door de eerste, onmiddelbare heeling of slechts door de tweede heeling bewerkt worden? Bij 't eerste geval behooren slechts zulke wonden, waarbij de wondvlakken aan elkander kunnen worden gebracht, dus eenvoudige, door snijden, slaan of steken veroorzaakte wonden.

Daar de leer van 't chirurgisch verband beschikt over een, naar verhouding, groot materieel en eigenlijk slechts onder persoonlijke leiding voldoende kan worden duidelijk gemaakt, kan hier slechts van envoudige verbanden en dan ook slechts bij middelmatige en kleinere wonden sprake zijn.

4. De Verbandgereedschappen. Pluksel.

Het wordt bereid uit oud, zuiver, niet al te grof linnen, waaruit men met de schaar twee- tot vierduims groote lappen snijdt en de afzonderlijke draden uitpluist. Legt men ze regelmatig naast elkander, dan wordt het geregeld pluksel; doet men het door elkander, dan wordt het ongeregeld pluksel. Het eerste gebruikt men, om op de wonde te leggen, het laatste tot het voeren en bekleeden van verbanden of om ballen te maken tot het stelpen van het bloed.

Watten. Ze zijn een voortreffelijk middel om geheele lichaamsdeelen in te wikkelen, tot voering van verbanden enz.

Hechtpleister. Dit wordt, langs den draad, in strepen van een vinger breed, gesneden, Voordat men het gebruikt moet men zich overtuigen, of het goed kleeft. Het beademen is ondoelmatig, daar het daardoor vochtig wordt en slechter kleeft, men houde het over een heet lichaam of dicht bij een spiritus vlam.

Compressen. Dit zijn stukken linnen, die, al naar 't noodig is, nu eens grooter, dan weer kleiner saamgevouwen zijn. Men snijdt ook wel in een stuk linnen een aantal naast elkaar liggende gaten en dan heeft men een gevensterde compres. De gevensterde compressen worden bij grootere wonden dikwijls gebruikt.

Driehoekige linnen doeken (mitellen). Deze worden het meest gebruikt bij allerlei verbanden, als armdraagbanden, voet-, hoofd- en armverbanden.

Linnen zwachtels, twee tot drie vingers breed in verschillende lengte. Spelden, kleinere linnen lapjes en sponzen.

Collodium, *Arnica-tinctuur*, *Hypericum-tinctuur*, *Calendula-tinctuur*. *Verder carbolzuur-oplossing* (1 : 100).

5. Het Verbinden van eenvoudige wonden, ontstaan door slaan, snijden en steken,

waarbij de genezing door de prima intentio, dus zonder ettering, mogelijk is, kan op drieërlei wijze worden verkregen; bij kleine snijwonden door collodium, bij grootere door stukjes hechtpleister, bij nog grootere en gapende wonden door dichtnaaien.

Collodium kleeft niet op vochtige bloedende plaatsen. De bloeding moet derhalve op de vroeger vermelde wijze tot stilstand worden gebracht. Hierna drukt men de wondranden dicht bij elkaar en druppelt op de spleet collodium, dat gauw hard wordt.

Om het dunne collodiumvliesje te beschutten doet men om de wonde een zwachtel, die in de eerste drie dagen niet mag worden afgenomen. Binnen dezen tijd is de genezing gewoonlijk verkregen.

Het *hechtpleisterverband* wordt op de volgende wijze gelegd. Men reinigt eerst de verwonde plaats met een spons en koud water zorgvuldig van alle vuil, echter bevrijde men de wondspleet niet geheel van 't geronnen bloed; men droge daarna de huid tot aan de wondranden met een linnen doek zorgvuldig af, waarbij men, als soms de wonde weer gaat bloeden, het verwonde

deel in zulk een richting brengt, dat het bloed naar één hoek heen loopen kan, en drukt dan de wondranden in het midden, bijeen om een warm gemaakt hechtpleisterstrookje daarover te kleven.

Dit strookje wordt eerst zorgvuldig aan de eene zijde vastgedrukt, terwijl een helper eenig pluksel, dat in verdunde Arnica-tinctuur (1 deel Arnica met 20 deelen water) gedoopt en zorgvuldig uitgedrukt is in de lengte op de wondspleet legt, en daarna wordt de strook aan de andere zijde vastgemaakt. De pleisterstrooken moeten de wonde in hare geheele lengte bedekken; toch moeten ze er dwars over heen worden gelegd. Is de wond niet meer dan een vinger lang, dan is één strook voldoende. Is ze langer, dan wordt, zoo als gezegd is, de middelste strook eerst bevestigd, dan de bovenste, naar het hart toe, en eindelijk de onderste. Heeft men er een strook opgelegd, dan drukt men hem een poosje met de verwarmde hand nog zacht tegen de huid. Daarbij moeten de wondranden, bij het opleggen van de strook en later bij de verwisseling daarvan, altijd goed bij elkaar worden gehouden.

Nadat de wonde geheel bedekt is, dekt men het gansche verband met een stuk Arnica-watten of gewone watten en legt daarover

een verband, of door middel van een driehoekigen doek of zwachtel. Hoe droger en warmer het verwonde lid omwikkelt wordt, des te sneller wordt het genezen. De pleister houdt in den regel 3 tot 4 dagen. Strooken, die vóór dezen tijd loslaten, moeten door nieuwe vervangen worden. Het afnemen van de pleisters moet na verloop van dien tijd zeer zorgvuldig geschieden, door de pleister langzaam aan beide hoeken op de heffen.

Stukken pleister, die op de huid overgebleven zijn verwijdert men met terpentijnolie. Hierbij zij gevoegd, dat vóór het opleggen van een pleister op harige plaatsen de haren met een scherp mes moeten worden afgeschoren.

De bloedige naad. De pleisterstrooken trekken slechts de oppervlakte samen en werken op de dieper liggende plaatsen slechts, in zooverre deze de richting der huid volgen. Daarom zijn ze voor bijzonder diepe en gapende wonden niet voldoende en dienen dikwijls slechts tot ondersteuning van de eigenlijke naad, voornamelijk, als verminkingen, door litteekens, moeten worden vermeden. Daar hierbij een handelen volgens de kunst vereischt wordt, dat slechts praktisch is te leeren en het leggen der enkelvoudige naden in elk geval afhangt van den

aard der verwonding en de plaats daarvan en er bovendien gemakkelijk ongemakken kunnen ontstaan door het uitscheuren der pleisters; als verzweringen en etterophoopingen, moet dit altijd den geneesheer worden overgelaten. Iemand, die dit leeren wil, moet zich om praktisch onderwijs tot een chirurgijn wenden. De naden worden gewoonlijk 36 tot 72 uren, nadat de eerste vereeniging is gelukt, weer verwijderd.

6. Het Verband van wonden, die door scheuren en kneuzing zijn ontstaan of waarbij vleeschdeelen zijn verloren gegaan.

In de meeste gevallen genezen deze door de tweede heeling dat is met etter- en korrelvorming. Nadat het bloedstelpen en het reinigen der wonde nauwkeurig op dezelfde wijze is gevolgd, als bij de eenvoudige wonden, begint men met het verband. Men neemt één of twee stukken gevensterd pluksel van de grootte der wonde en doopt die in eene Calendula-oplossing (1 deel Calendulatinctuur met 10 deelen water), legt die er op en daarover een hoopje Calendula-watten, die men met hechtpleisterstrookjes volgens reeds gegeven regels bevestigt. Over het geheel komt dan nog eene laag watten, die door

een doek of een zwachtel bevestigd wordt. Zoolang de ettering niet zoo sterk is, dat daardor het verband doorweekt wordt; laat men het rustig liggen, anders vernieuwt men dagelijks de laag watten, die opzuiging van den etter en de hoogst noodige volkomen luchtafscheiding bewerkt. In veel gevallen is maar een enkel verband noodig, dat eindelijk van zelf los raakt en de geheelde wonde laat zien.

Het gewichtigste kenmerk van vooruitgang is, dat slechts zeer weinig etter uit de wonde komt, dat er geen kloppende pijnen ontstaan, dat het verwonde lid niet opzwelt. Bij bijzonder diepe en getande wonden wordt in de plaats van Calendula-tinctuur de Hypericum-tinctuur gebruikt, voornamelijk als er pijnen zijn, die volgens de richting van het lid, naar boven trekken.

7. Inwendige behandeling bij verwondingen.

Bij wondkoorts geeft men afwisselend Arnica 3 en Aconit. 3. Men lost van elk middel 3—5 droppels in een kopje half vol water op en laat 't eene uur een slok van dit en 't andere uur een slok van dat middel nemen. De Arnica is ook aan te wenden bij geringe wondkramp.

De verwonde houde zich rustig, spanne het verwonde lid niet te veel in en gebruike wondkoorts, verkoelende dranken, frambozenlimonade, amandelmelk en geen prikkelende spijs.

8. Slechte verschijnselen, die zich voordoen bij de behandeling der wonde.

Het is niet de taak van onze populaire verhandeling, alle slechte verschijnselen uitéén te zetten, en de behandeling daarvan aan te geven, evenmin is het onze zaak, het leggen der verbanden bij verwondingen op verschillende gedeelten des lichaams duidelijk te maken; want de menigvuldige beleedigingen maken, dat dit op verscheidene manieren kan worden gedaan. Slechts op de vaak voorkomende verschijnselen zal worden gelet.

Wondroos noemt men eene rooskleurige ontsteking van de huid, die de wond omgeeft, en het daaronder liggende celweefsel. Zij ontstaat gewoonlijk ten gevolge van de invloed der koude, vuile en prikkelende verbandgereedschappen enz. Ze verbreidt zich soms zeer snel, heeft een zeer sterke ettering en vervuiling van het celweefsel ten gevolge, dat met een snel verval van krachten is ver-

bonden. De ontwikkeling van het gezwel gaat altijd met een prikkelend, licht brandend, spannend gevoel gepaard. Het gezwel is rood en gespannen en heeft dikwijls kwab- en tongvormige uitloopers. De zieke is koortsig en de temperatuur (in de schouderholte met den thermometer van Celsius gemeten) stijgt dikwijls tot 40—41°.

Het gelukt dikwijls, na de wonde van de prikkelende verbandmiddelen enz. te hebben bevrijd, in een halven dag de genezing aan te brengen, door elk half uur eene dosis van Aconitum 3. te geven, zoodra het verschijnsel zich vertoont, 't welk zich voordoet als een sterk roode plek om de hoofdwond, waarbij spoedig meerdere van die plekken komen. Helpt dit middel niet dan geeft men, n. l. als bloedaandrang naar het hoofd, ijlen enz. tegelijk bestaan, elk uur of om de 2 uur Belladonna 3., 3 droppels in een eetlepel water. Gaat de ontsteking verder, gaat ze in het vleesch en wordt ze hard, dan geeft men Apis 3. op dezelfde wijze als Belladonna 3. Het gelukt daardoor in niet kwaadaardige gevallen zeer dikwijls binnen 8—10 dagen en nog vroeger, de roos te doen wijken.

Een zeer kwaadaardig verloop neemt de wondroos echter dikwijls in oorlogstijden, evenals bij veronachtzaming van wonden in

het huiselijk leven, of door verbreiding der roos op inwendige organen of door etterige bloedvergiftiging (Pyämie). Wijst het slap worden van het roosgezwel den slechten toestand aan van het weefsel (ettering) dan geve men dadelijk om de 3 uur een gift Hepar sulph. calc. 3 en zoeke de ettering door gebruik van warme pappen te bevorderen. De hand van een geneesheer zal in dit geval door insnijding op de goede plaats de afvloeiing verschaffen, zoowel als de juiste anti-septische verbanden leggen.

De *Tetanus* of *Wondkramp* komt somtijds na verwondingen voor. Gewoonlijk gaan aan de Tetanus vooraf: pijn, vuile kleur der wond en derzelver afscheiding, pijnlijk trekken van de wond uit, langs de zenuwen, waarna 't eerst *Trismus*, kinnebakskramp en later *Tetanus*, spierkramp over 't geheele lichaam verschijnen. De *Tetanus* eindigt in de meeste gevallen met doodelijken afloop. Daar dikwijls een zich in de wonde bevindend vreemd lichaam de pijn veroorzaken kan, zoo moet in de wonde zorgvuldig naar zoo 'n lichaam gezocht worden. *Arnica* 1—3., bij *Trismus* in een warm lavement gedaan (10—15 droppels), houdt somtijds de verbreiding van die kramp tegen; ook worden *Nux vomica* en *Augustura* aanbevolen.

Koudvuur of Brand der wonden komt voor bij belangrijke scheuring en kwetsing der zachte deelen. De wonde heeft dan een vuile kleur, blauwachtig of blauwzwart, de etter wordt dun, gierachtig, bruinachtig of zeer slecht riekend en de aangetaste deelen worden gevoelloos. Wonden, die van 't begin af goed behandeld zijn, worden zelden branderig, of de verwonde moet komen in een hospitaal, waar hij niet de voldoende verpleging en reinheid vindt enz. Het meest geven gebrekkige verpleging der wonde, n. l. in den oorlog, dagen lange spoorwegtransporten, vergezeld van onvoldoende verbanden enz. daartoe aanleiding. In zulke gevallen zijn voor alle dingen ontsmettingen der wonde noodig. De wonde moet bij opname van den zieke zorgvuldig met eene carbolzuuroplossing uitgespoeld en dan met carbol-olie verder behandeld worden. Tot meerdere zekerheid moet dit ook bij zulke wonden geschieden, die er nog niet verdacht uitzien. Bij deze behandeling wordt de ettering zeer spoedig minder, de bodem der wond wordt zuiver en gezonde granulatie-vorming begint. Om de 2 uur voor inwendig gebruik *Arsen. alb.* 3.

De Pyaemie of Ettervergiftiging ontstaat door opzuiging van etter of bedorven vocht

in het bloed en kenmerkt zich n. l. door plotseling opkomende sterke rillingen, hooge lichaamstemperatuur en spoedig verval van krachten. *Stijfheid in de gewrichten*, zooals ze dikwijls bij zwaar verwonden voorkomt, die dikwijls weken lang in een bepaalde houding moeten blijven, eischt het gebruik van dagelijks 2—3 giften *Rhus tox.* 3. en inwrijving der stijve gewrichten met verdunde *Rhustinctuur* (1 deel met 40 deelen water).

9. De Behandeling der beten van dolle honden enz.

De beet van een dollen hond brengt zooals bekend is de ziekte te voorschijn, die bekend is onder den naam van: Lyssa humana, dolheid, watervrees. Dragers van het gift zijn het speeksel en het bloed van dolle dieren. Zoodra het gift van het lichaam is verwijderd, duurt het een lange poos tot de eerste verschijnselen van watervrees zich voordoen.

Die tijd kan duren van 8 dagen tot 3 maanden volgens eenige waarnemingen zelfs tot 9 maanden. Gewoonlijk begint die ziekte met trekkende pijnen in de ledematen, voornamelijk in het zenuwverloop van het verwonde lichaamsdeel, dan volgen keelkrampen,

met bemoeilijking of geheele verhindering van het slikken, voornamelijk van vloeibare zelfstandigheden, groote gevoeligheid tegen indrukken der zinnen, krampaanvallen met uitstrekking der ledematen, heftig wegspuwen van het speeksel, dat kwijlend uit den mond loopt, slapeloosheid en ijlen, later slaapzucht, zuchtende adem en eindelijk aanvallen van stikkende benauwdheid, urine-aandrang, tamelijk erge koorts enz. en binnen één tot drie dagen volgt de dood. Is de ziekte begonnen, dan is er helaas geen middel, om het troostelooze verloop te verhinderen, tenminste zijn er tot nu toe maar slechts weinig als waar erkende gevallen van genezing bekend en van specifieke geneesmiddelen, die als geheime middelen sedert eeuwen geprezen en herhaaldelijk voor hooge prijzen zelfs door de regeeringen aangekocht werden, om openbaar gemaakt te worden, is geen sprake, want anders zouden zij ook wel ergens anders deugdelijk zijn bevonden.

Het is onder deze omstandigheden van gewicht, de teekenen der dolheid bij honden te kennen, om zich in acht te nemen voor deze dieren, want dat is de beste zekerheid. Indien deze algemeen bekend waren, en ze den kinderen reeds in de school werden geleerd, dan zouden niet zoovele menschen aan

dolheid sterven. Zoo stierven, volgens een bericht van Martins, in 't koninkrijk Beieren gedurende de jaren 1839—1866 alleen 163 personen aan deze ziekte. In het jaar 1865 werden in het koninkrijk Saksen 227 dolle honden gedood en 9 personen stierven aan hondsdolheid.

De symptomen, die het uitbreken der ziekte bij honden, voorafgaan, zijn de volgende:

1. *Onrust en opgewondenheid.* De hond draait zich voortdurend om in zijn hok, of als hij vrij kan rondloopen, dan loopt hij heen en weer, alsof hij iets zoekt, nu eens blijft hij onbeweeglijk staan, als wacht hij op iets, dan weer springt hij op en snapt in de lucht, alsof hij vliegen wilde vangen, dan weer springt hij huilend en blaffend tegen een muur. Toch kent hij nog de stem zijns meesters en zijne zinstoringen worden verdreven door hem aan te spreken; maar de hond gehoorzaamt slechts langzaam en dralend en als 't ware ongaarne zijnen meester.

2. De hond probeert niet te bijten, ja hij is dikwijls volgzaam en getrouw en eet en drinkt als gewoonlijk; maar hij kauwt aan zijn stroo, of aan de vloerkleeden, gordijnen, kussens of dekens enz.

3. Hij beweegt zijne pooten aan beide zijden van den geopenden mond, als wou

hij een been dat dwars in den mond of den hals zit verwijderen.

4. Zijne stem is opvallend veranderd.

5. De hond begint met andere dieren te vechten. (Bij anders vreedzame dieren een zeer karakteristiek teeken.)

Zoodra deze verschijnselen zich bij een hond voordoen, moet deze dadelijk gedood of tenminste streng bewaakt en nagegaan worden, omdat men geen oogenblik zeker is, dat niet de dolheid geheel uitbreekt. Bij beten van dieren die van dolheid kunnen verdacht worden moet dadelijk de wonde uitgezogen of een droge *laatkop* of een zuigglas op de wond gezet en de wonde dan zorgvuldig met eene carbolzuur-oplossing gezuiverd worden; dan wende men zoo gauw mogelijk hitte op kleinen afstand aan, dat wil zeggen, men houde een gloeiend ijzer, een gloeiende kool, in geval van nood een brandende cigaar, zoo dicht aan de wonde, als men het slechts uithouden kan, zonder de huid aan te roeren en te verbranden. Daardoor worden alle dierlijke giften vernietigd en onschadelijk gemaakt. Inwendig wordt Bell., Hyosc., Stramon. afwisselend gegeven, alle 1—2 dagen een gift. Eenigen bevelen ook aan voor inwendig en plaatselijk gebruik: Euphorbia villosa. Indien deze voor-

zorgsmaatregelen zijn verzuimd en de eerste symptomen der dolheid bij den mensch (die in kwade stemming, verdrietelijkheid, schuwheid en onrust, zuchtenden adem bestaan) te voorschijn treden, moet de zieke dadelijk in een Russisch dampbad worden gebracht, wat zoo lang en zoo dikwijls herhaald wordt, tot de kranke genezen is, hetgeen volgens de tegenwoordige ervaring nog altijd het geval was.

10. De eerste hulp bij beenbreuken,

welke niet zelden op de genezing gunstig of ungunstig inwerken kan, wordt in den regel door niet-geneeskundigen verschaft en daarom moeten de daarbij te volgen regels in 't kort besproken worden.

Wat het transport van den verwonde betreft, zoo is dit voornamelijk van belang, als er beenderen van den romp of van het been zijn gebroken, want bij breuken aan den arm weet de gaande of rijdende kranke lichter zich gewoonlijk zelf te helpen, doordat hij het gewonde lid met den anderen, gezonden arm zoo lang ondersteunt, vast en rustig houdt, tot er een verband aangelegd kan worden. Dit ondersteunen kan vergemakkelijkt worden door een strik, die

om het verwonde lichaamsdeel en om den hals geslagen wordt en gevormd wordt uit een grooten, driehoekigen doek (mitella), wiens einden aan den nek worden samengebonden.

Men moet echter hierbij zorgen, dat de strik voor op de borst niet te hoog of te diep hangt, maar dat de arm een zeer gemakkelijke houding kan aannemen.

Bij beenbreuken komt de verwonde dikwijls ook in het geval, zich zonder hulp een eind voort te moeten bewegen. Dan kan hij dit slechts daardoor verkrijgen, dat hij, op den grond zittend, en op den arm steunend, zich voortsleept en daarbij het onbezeerde been als steun gebruikt.

Is er nog iemand bij de hand, dan kan deze het gebroken lichaamsdeel met zijne handen of een plankje, een doek enz. ondersteunen; bij moet echter tegelijk met groote voorzichtigheid de bewegingen des gewonden volgen. Ook het opheffen des gewonden van de plaats, waar hij ligt, op een transportmiddel b. v. op eene draagbaar, eene slede, een wagen, een bed, eene matras enz., vereischt buitengewone behoedzaamheid, opdat niet enkel erge pijn, maar ook een gevaarlijke verschuiving der gebroken beenderen vermeden worde. Meestal zijn er minstens vier personen tot het opheffen noodig, waarvan

2 het gebroken lichaamsdeel in een rustigen toestand brengen, terwijl 2 anderen den romp van den half zittende, die zijne armen om den nek der dragers legt, in die mate opheffen, dat zij hunne handen onder den rug en het achterste van den zieke schuiven. Natuurlijk moeten bij het opheffen en voortdragen van den zieke alle hulpbiedende personen gelijkmatig ('t best op kommando) en zoo behoedzaam mogelijk handelen. Evenzoo moet het neerleggen van den gewonde hoogst voorzichtig geschieden. Het is een groot voordeel, als bij 't opheffen en wegbrengen van den zieke het gebroken been op een plank van de lengte van het geheele been gelegd en los bevestigd wordt. In geval van nood, waar slechts een persoon tot het wegbrengen van den zieke aanwezig is, is dit slechts dan mogelijk, als de zieke door dien persoon op den rug gedragen wordt. Staan er twee personen ter beschikking, dan kan de zittende zieke de armen, om de halzen der dragers leggen en dezen vatten elkander onder het achterste en de boven dijbeenen van den zieke bij de hand. Een stoel of strookrans, waarop de zieke gezet kan worden, vergemakkelijkt het overbrengen; men moet ook daarbij de grootste opmerkzaamheid wijden aan het gebroken

lichaamsdeel, opdat dit geen schokken, schommelingen of verschuivingen ondervinde. Het ontkleeden van den gekwetste, dat met de grootste voorzichtigheid en eerst dan gebeuren moet, als hij naar zijn verblijf gebracht en op een vaste ligplaats gelegd is, beginne met de gekwetste deelen en besta aan het verwonde lid in het opensnijden of lostornen der naden van de kleedingstukken; toch geschiede dit altijd met de grootste behoedzaamheid, opdat geen schok of verschuiving van de breuk plaats vinde. Kleederen met gestold bloed, die aan het lichaamsdeel vastkleven moeten met water bevochtigd en dan na het weekworden zacht worden losgemaakt. Men moet de ligplaats des gewonden, tot den tijd, dat de geneesheer een bed volgens de regelen der kunst heeft bereid, zoo inrichten, dat de gewonde zoo weinig mogelijk pijn ondervindt en het gebroken lichaamsdeel een gemakkelijke en veilige houding kan innemen, die geen verschuiving van het gebroken been kan teweegbrengen. Het bruikbaarst daarvoor zijn goed bewerkte matrassen of gelijk gevulde stroozakken.

Is bij een beenbreuk geneeskundige hulp in de nabijheid en kan het verband spoedig gelegd worden, dan wordt iedere verdere

voorloopige handeling overbodig; slechts als deze hulp lang op zich laat wachten, zijn tot verzachting der ontsteking koude omslagen (van sneeuw, ijswater) dienstig.

11. De Noodverbanden bij beenbreuken.

Soms kan het er op aankomen, dat de beenbreuk zoo gelegd en bevestigd worde, dat de einden der breuk zich niet kunnen verschuiven, en evenzoo kan misschien menig lezer bij totaal gebrek aan geneesheeren in de noodzakelijkheid komen, een spalkverband te moeten aanleggen.

„Spalkhouten" zijn vlakke of uitgeholde kortere of langere verbandgereedschappen uit hout, blik, karton, of uit over elkaar gelegd papier vervaardigd, die daartoe dienen, om bij beenbreuken het zieke lichaamsdeel in een bepaalde houding te doen blijven. Gewoonlijk legt men maar twee spalkhouten aan, en wel het ééne aan de buiten —, het andere aan de binnenzij van het gebroken lichaamsdeel. Beide moeten, om drukken te voorkomen, met watten, pluksel of langwerpige compressen goed gevuld zijn. In geval van nood kan ook, tot aan het leggen van een beter verband, een stuk boomschors, een vlak plankje de diensten der spalkhouten doen.

12. Het Spalkverband van den gebroken bovenarm.

Voor zoo 'n verband moeten er 3 personen zijn. De eene plaatst zich achter den gekwetste, vat de schouderholte, met de eene hand van voren en van boven, met de andere van achteren en van onderen, en trekt den bovenarm opwaarts naar zich toe. De andere grijpt den arm onder de breuk zoo, dat de eene hand den gebogen voorarm boven aan de elleboog vastpakt en zijne andere hand het onderste gedeelte van den bovenarm van achteren omspant en eveneens zachtjes naar zich toetrekt. In dien tijd heeft de derde twee vlakke spalkhouten gesteld en die met compressen of watten opgevuld. Het binnenste spalkhout zij ongeveer $4^1/_2$ cm breed en mag, opdat het noch in de schouderholte, noch aan den gebogen voor-arm aanstoote, niet langer dan 17 cm zijn. De buitenste, die even breed zijn mag, zij ongeveer 25 cm lang. Nu brengt hij een langwerpige, dikwijls samengevouwen, ongeveer 4 vingers breede compres om de breuk, legt het kleinste spalthout binnenwaarts, het grootste buitenwaarts aan den bovenarm en bevestigt ze met een $1^1/_2$ M lange zwachtel door deze er dikwijls om te winden.

Wordt er boven de mouw verbonden, dan behoeft men geen compressen tot opvulling der spalkhouten, men moet slechts daarop letten, dat de kleeding op de plaats, waar het verband ligt, niet gevouwen is. Inplaats van den zwachtel zijn ook twee bindstukken of twee als dassen gevouwen zakdoeken voldoende om de spalkhouten vast te maken.

Om den gebroken arm zacht te doen rusten, voorziet men hem eindelijk van den driehoekigen armdrager (mitella); als men maar één spalkhout ter beschikking heeft, legt men dat buiten aan den bovenarm. Het spreekt van zelf, dat, als met de beenbreuk een huidwonde gepaard gaat, het spalkhout dan niet op de plaats der wonde mag worden gelegd.

13. Het Spalkverband bij den gebroken benedenarm.

Beide beenderen of slechts één daarvan kan gebroken zijn. Hier houdt de eene helper den gebroken arm boven den elleboog en de andere de hand bij den handwortel. Terwijl beide een weinig trekken, legt de derde aan de binnen- en buitenzij van den beneden-arm een spalkhout, dat ongeveer

7 cm breed en 25—26 cm lang is, en bevestigt het met een zwachtel of met twee stukken lint of met twee zakdoeken. De spalkhouten moeten van de knokkels van den elleboog over den handwortel tot het midden van den rug en de holte der hand reiken en worden, als de vorige met compressen of watten opgevuld. Heeft men niet meer dan één spalkhout, dan legt men dat op de binnenzij van den voorarm. De openingen aan den handwortel en de hand vult men met pluksel zoo op, dat nergens een pijnlijke druk ontstaat.

14. Het Verband bij de breuk van het onderdijbeen.

Evenals bij den benedenarm kunnen er twee beenderen of slechts één been gebroken zijn. De helpers houden het been vast, de een aan de knie, de andere aan den voet. Terwijl beide een weinig trekken, legt de derde om de breuk een compres en brengt aan beide zijden, d. i. binnen en buiten, twee opgevulde spalkhouten. Deze spalkhouten moeten zoolang mogelijk zijn, zoodat ze van de knie tot over den enkel reiken. Voor zij echter door een zwachtel of eenige zakdoeken aan den voet bevestigd worden,

moeten zij met langwerpige compressen of wol goed opgevuld, en alle plaatsen, waar zij drukken kunnen, b. v. aan de enkels, eerst met pluksel bedekt worden. In hospitalen gebruikt men voor dit doel langwerpige kafkussens. Den alzoo gespalkten voet brengt men nu op een onderlaag van hooi, stroo, kleedingstukken, die men in het midden zoo uitholt, dat het onderdijbeen als in een kuil ligt.

Doelmatiger dan de spalkverbanden zijn gipsverbanden. Maar niet overal is het materiaal voorhanden, om zulke verbanden goed te maken. Zijn geen spalkhouten voorhanden, dan kunnen inplaats daarvan gewone stroobossen gebruikt worden. Deze bestaan uit 2 met bindtouw tamelijk vastgebonden ovale stroobundels van 7 cm dikte en 35—50 cm lengte en worden, als de spalkhouten aan weerszijden van het onderdijbeen aangelegd en met strikken of zakdoeken bevestigd. Op $^1/_2$ Liter water kunnen voor de koudwateromslagen, die gebruikt worden tot aan de komst des geneesheers, ongeveer 40—50 droppels Symphytum-tinctuur toegevoegd worden. Ook kan men dergelijke omslagen later, na het inzetten der stukken, als er zwelling ontstaat, voortzetten.

15. De Behandeling van Verrekkingen en Verstuikingen.

Bij verrekkingen zijn de anders in 't gewricht mogelijke bewegingen geheel onmogelijk en elke poging daartoe is met groote pijnen verbonden. Het inzetten is dikwijls zeer moeilijk en men raadplege daarom steeds een geschikten en ervaren chirurgijn, daar met de zaak niet vertrouwden het lid, trots alle behandeling dikwijls niet kunnen inzetten en het voor altijd onbruikbaar maken.

Ingezet is het slechts dan, als iedere, vroeger mogelijke beweging, al is het dan aanvankelijk met pijn, weer kan worden uitgevoerd. In geval van nood kan het inzetten daardoor beproefd worden, dat het verrekte lid met kracht naar die richting wordt getrokken, waarin het zich tengevolge der verrekking bevindt, en dat men het dan, als het daardoor bewegelijk geworden is, spoedig in zijnen gewonen toestand terugbrengt. Het minst komen verrekkingen der heup-knie-, voet-, en ellebooggewrichten voor, en evenzoo ook aan de wervelkolom. Laatstgenoemde zijn dikwijls doodelijk of hebben verlammingen der armen en beenen ten gevolge. Een uiterst gevaarlijke verrekking

tusschen den eersten en tweeden halswervel kan ontstaan, als kinderen door volwassenen bij het hoofd in de hoogte worden gelicht. In het schoudergewricht komen de veelvuldigste verrekkingen voor, v. n. l. door het vallen op den uitgestrekten arm. Het onderkinnebak verwrikt (bij 't geeuwen) nu en dan naar voren, waardoor de mond openstaan blijft en de zoogenaamde mondklem ontstaat. Dit werd vroeger soms door een fermen vuistslag weer hersteld. Meer volgens de kunst is het, als men de onderkin sterk trekt, en als die daardoor bewegelijk geworden is, achterwaarts schuift. De verstuiking van 't gewricht, die zich daardoor van de verrekking onderscheidt, dat de zieke dadelijk na de verstuiking het lid gewoon, als is het dan ook met pijn, bewegen kan (want de einden van de gewrichten der beenderen zijn maar voor een poos van elkander geweken, en dadelijk in hunnen natuurlijken toestand teruggesprongen), de verstuiking van 't gewricht mag nooit behandeld worden volgens de op 't land gebruikelijke manier, door het lid uit te trekken, omdat de gevolgen van het verstuiken dan eerst gevaarlijk worden. Het best en het snelst voorkomt men de gevolgen eener verstuiking door:

16. De Massage

aan te wenden: Dit is eene methode van behandelen, die vroeger meer, onder de leeken dan onder de geneesheeren, onder den naam „knijpen“ bekend was, en bestaat daarin, dat de, bij iedere verstuiking of weer ingezette leden, zich in den omtrek van 't zieke lid bevindende uitzweetingen, die de pijnen en het gezwel doen ontstaan, worden verdrongen door strijkende, knedende, drukkende, slaande of kwetsende bewegingen, worden verdeeld en daardoor met en grooter aantal lymphevaten in aanraking gebracht, vlugger door deze opgezogen en uit het lichaam verwijderd worden. Het verloop der lymphevaten en bloedaderen, die dit bewerkstelligen, is nu zoo, dat zij het bloed van den omtrek des lichaams (dus van de vinger- en teentoppen) naar het centrum (het in de borst liggende hart) voeren, en daaruit volgt, dat deze strijkende en knedende bewegingen niet naar den omtrek toe, maar naar het centrum toe moeten worden uitgevoerd.

Voor de massage moet het zieke lid vastgelegd worden en als het met sterke haren bezet is, moeten deze met een scheermes verwijderd worden. Ook smere men

het in met olie. Dan wordt het met de duimen van beide handen op bovengenoemde wijze gekneed en gestreken. Bij gezwellen aan grootere gewrichten kan zelfs het kloppen met de zijden der handen of met de gebalde vuist noodig zijn. De duur van deze, voor, dien het doet, zware en voor den zieke in het eerst pijnlijke handelwijze, die dagelijks meermalen herhaald wordt, bedraagt 2—6 minuten; in chronische gevallen tot 30 minuten. Naderhand wordt een natte omslag gemaakt. De gevolgen zijn verrassend, want terwijl bij andere behandelingen dergelijke ziektegevallen meest weken en maanden duren, heeft de genezing hier in weinige dagen plaats. Bij de koudwateromslagen doet men, als voor het oogmerk geschikt Ruta-tinctuur (1 : 10). Inwendig past Ferrum muriaticum 2; bij aandoeningen van 't heupgewricht ook Ledum 3. In chronische gevallen passen voor inwrijvingen de vettige ceraten van Arnica of Rhus tox.

17. De Behandeling van brandwonden.

Brandwonden heeten zulke ziektetoestanden, die ontstaan door den plotselingen invloed van een warmtegraad, die de temperatuur van den gezonden mensch overschrijdt.

Op het oogenblik, dat de hitte op de plaats haar invloed uitoefent, ontstaat eene heftige, brandende pijn, de opperhuid wordt rood, er vormen zich blazen, die vol met een waterachtig vocht komen en dikwijls; ontstaat er ettering, voornamelijk bij slechte behandeling. Men onderscheidt vier graden van brandwonden. De eerste graad is de zachtste, daar zich bij deze slechts pijn, hitte, roodheid en gezwel voordoen, zonder dat zich een blaar vormt. Bij den tweeden graad komt ook blaarvorming. De blaar verdroogt of schilfert af, nadat ze geopend is, en er vormt zich eene nieuwe opperhuid. Bij brandwonden van ned derden graad was de invloed der hitte zoo aanzienlijk, dat het onder de opperhuid liggende celweefsel aangetast is; er vormt zich een brandkorst, na welker afstooting de etterende wonde geneest, en litteekens achterlaat.

De pijnen zijn langdurig, kloppend; hitte, roodheid en gezwel zijn aanzienlijk. Koortsverschijnselen enz. De afloop is verschillend; en hangt af van de meerdere of mindere uitbreiding der verbrande plaats. Brandwonden, die over de geheele of 't grootste gedeelte der huid verspreid zijn, brandwonden van den tweeden graad, worden in den regel doodelijk, door de storing der huidfuncties; evenzoo

grootere brandwonden van den derden graad; ook is bij zeer prikkelbare patiënten gewoonlijk de prognose niet geheel gunstig.

Bij de behandeling komen de volgende drie momenten in aanmerking.

1. *Verwijdering der oorzaken.* Deze kunnen slechts verwijderd worden, als de verbranding door bijtende stoffen is teweeggebracht. Is de huid door salpeter- of zwavelzuur verbrand, dan menge men kalkwater met eene gelijke hoeveelheid lijnolie, bestrijke met dit mengsel de verbrande plaats en omwikkele die met eene dikke laag watten. Bij verbrandingen door kruit dringen dikwijls hagelkorrels in de huid, die men voorzichtig met de punt eener naald of pincet verwijdert, om geen ettering te veroorzaken of mismakende litteekens achter te laten. Hebben de kleederen vuur gevat, dan is het doelmatigst, zich op de aarde rond te wentelen en zich met wollen dekens, doeken of bedden, te laten bedekken. Daardoor wordt het vuur dadelijk uitgedoofd. Later worden de kleederen van de verbrande huid verwijderd, en als ze vastkleven mochten, voorzichtig afgesneden. 't Laatste moet, als de patiënt door heet water of heete dampen verbrand is, eveneens geschieden om geen huiddeelen af te scheuren.

2. *Plaatselijke Behandeling.* De brandwonden van den eersten graad genezen gewoonlijk zeer spoedig, als het lid in onverdunde Urtica-tinctuur gedoopt of verbonden wordt met lappen, die daarmede gedrenkt zijn, waarbij deze lappen dikwijls vernieuwd moeten worden. Als de pijn ophoudt, omwikkelt men het lid met eene dunne laag watten.

De met blaarvorming verbonden verbranding van den tweeden graad kan, tot 't ophouden der pijnen op dezelfde wijze, of met wattenomslagen, die in sterken spiritus gedoopt zijn, worden behandeld. Of men maakt omslagen van linnen lappen, waarop, bij 1 Liter water eenige theelepels vol spiritus en 6 theelepels Causticum Hahnemanni, gedaan worden. Ook Petroleum-omslagen voldeden in vele gevallen. Als de pijnen opgehouden hebben, maakt men een omslag van Arnica-balsem. Dit mengsel wordt op een stuk linnen vet gesmeerd en voorzichtig opgelegd, zonder dat men van te voren de blaren heeft laten uitloopen. Zijn tengevolge van verbrandingen huiddeelen, die tegenover elkander liggen, zooals bij de vingers, 't neusgat en den mond, den arm en de borst, opengegaan, dan mogen deze deelen niet bij elkaar komen, omdat ze anders met elkander vergroeien. Er moeten

daarom steeds linnen lapjes, welke met amandelcacao olie bestreken zijn tusschen de, bij elkaar gelegen wondvlakten, worden gelegd. De brandblaren opent men na 12—24 uren en dan legt men er linnen lapjes over met zuivere amandelcacao-olie bestreken, daarna een weinig watten met een zwachtel of met hechtpleister bevestigd. Ook heeft men er met goed gevolg stukjes goudvlies opgelegd welke aan de eene zijde met eene oplossing van Gummi arabicum bestreken was. Zoo verkrijgt men eene kunsthuid en deze sluit, wat de hoofdzaak is, de lucht geheel af, en geeft gelegenheid, als er zich etter ophoopt, eene insnede te doen, die men, als de etter er uit is, weer overdekt met zulk een vliesje.

De brandwonden van den derden graad eischen geneeskundige hulp; men maakt, tot deze aanwezig is, of omslagen van watten, die in sterken spiritus gedoopt zijn, of omslagen van eene brei, die uit zeep bestaat, welke in lauw water is fijn gemaakt. Voor de verdere behandeling van diepe brandwonden gelden de bij verwondingen met etter- en granulatie vorming aangegeven hoofdregels (blz. 44).

3. *Inwendige behandeling.* Bij brandwonden van den eersten en tweeden graad is het doelmatig, al naar gelang de hevigheid der ontsteking is, elk uur of om de twee uur

eene gift Cantharis 5. te nemen. Brandwonden van den derden graad eischen, zoo lang de pijnen duren, elk uur of om de twee uur eene gift Arsenicum album 3.; als er ettering bij komt dagelijks twee giften Hepar sulph. calc. 3.; bij de vorming van wildvleesch dagelijks eene gift Silicea 3, totdat het geheel genezen is. Roosachtige ontsteking der omgeving, die bij goede behandeling slechts zelden voorkomt, eischt Rhus tox. 3. Voor andere gevallen gelden de in de leerboeken der Homœopathie bevatte bepalingen.

Bij inwendige verbrandingen van de keel, van de spijsverteringsorganen enz. losse men 8 gram zeep op in 100 à 120 gram met water gemengden (40—50 %) wijngeest; men schudde dat goed en neme alle 15 tot 20 minuten 3 droppels.

18. De Behandeling van vorstwonden (winterhanden en wintervoeten).

Bij behandeling van bevroren ledematen hebbe men de voorzichtigheid langzamerhand door sneeuw- en koudwateromslagen het lid weer leven te geven en dan eerst warmte, doch langzamerhand, zeer voorzichtig aan te wenden. De lichte graad van bevriezing, zoogenaamde wintergezwellen aan de ledematen

moeten reeds voor 't begin van den winter, als ze na een lang verblijf in koudere temperatuur rood beginnen te worden, met zalf tegen winterhanden ingewreven, en bij 't begin der koude zeer warm worden gehouden. Men vermijde in 't algemeen de snelle verwisseling van groote koude met groote hitte, en trede niet uit de koude lucht dadelijk, bij de heete kachel. Pijnlijke winterbuilen worden door het bestrijken met warme kastenmakerslijm dikwijls spoedig genezen. Komen er winterbuilen, dan moeten ze goed verbonden worden, 't best met linnen lapjes, die met bovengenoemde zalf (Unguentum oxigenatum) bestreken zijn. Voor hoogere graden van de gevolgen der bevriezing, waarbij zelfs het been door verettering van het huid- en celweefsel blootgelegd kan worden, gelden ook de, bij verwondingen met ettering en granulatievorming aangegeven hoofdregels (blz. 45).

Register.

Aambeien 34.
Aangezichtspijn 44.
Abrotanum 22.
Amandelcacao-olie 38.
Apis-tinctuur 23.
Arnica-tinctuur 3, 20, 23.
— haar vroeger gebruik 6.
— bereiding daarvan 7.
— haar gebruik bij ziekten van menschen 13.
— Dosis 13.
— Duur van haar werking 13.
— haar tegengiften 13.
— — gebruik bij huisdieren 15.
— — uitwendig gebruik 15.
— balsem 10, 24.
— pleister 18.
— papier 18.
— watten 18.
Arnica-haarolie 18.
— -pomade 18.
— -opodeldoc 24.

Beenbreuken 67.
Beenvlies, kwetsing van het 21, 42.
Bellis-tinctuur 25.
Beten van honden 63.
Blazen aan de voeten 17.
Bloedige naad 56.
Bloedstelping 30, 47.
Bloedzweren 18.

Cacao-olie 25.
Calendula-tinctuur 20, 26, 27.
— -zalf 27.
— -pleister 27.
Camphora 25.
Canthariden-spiritus 28.
Carbol-zuur 28.
— -olie 28.

Causticum purum 29.
Chamomilla-droppels 29.
Cholera 26.
Collodium 30.
Compressen 32.
Condurango-zalf 29.
Conium 20.

Dolle honden 63, 65.
Dijbeen, gebroken 74.

Engelsche ziekte 40.
Ettervergiftiging 62.
Euphrasia 30.

Ferrum mur. 21, 30.

Hamamelis 32.
Hechtpleister 53.
Hechtpleister-verband 54.
Helianthus 35.
Heupjicht 37.
Hoeven, ziekten van de 18.
Hondsdolheid, kenteekenen van de 65.
Hydrastis 35.
Hypericum 36.

Insektensteek 22. 23.

Kneuzingen 45.
Kniegezwel 18.
Koudvuur 62.
Krampaderen 32.
Kruis, verlamming in het 18.
Kuitkrampen 26.

Lactis acidum 36.
Ledum 21, 37.
Lupus, kankerachtige huidziekten 36.

Massage 78.
Mitellen, driekantige doeken 53.
Moedervlekken 25.

Nagels, vergroeide 29.
Natrum mur. oplossing 38.
Neuspolypen 40.
Noodverbanden 71.

Ontsmetten 28.
Oogontsteking 30.
Oorsmeer, verhard 31.

Peru-balsem 38.
Petroleum-spiritus 40.
Pinus-tinctuur 40.
Pluksel 52.
Pyaemie 62.
Pyrogallust-zuur 40.

Reiniging der wonde 49.
Rheumatische pijnen 24.
Rhus 20, 41.
Roodvonk, afschilfering van de huid na 23.

Ruta 20, 41.

Schneeberger snuif 30.
Schoudergewricht, aandoening van het 21.
Schurft 38, 39.
Slechte verschijnselen bij wonden 59.
Spalkverband 72, 73.
Spatten 18.
Spierkramp 26.
Staphysagria 42.
Stijfheid in de gewrichten bij wonden 63.
Styrax-balsem 39.
Symphytum 24, 42.

Tandspiritus 36.
Tepels, doorgezogen 17.
Tetanus 61.
Teucrium marum 40.
Thuja 43.

Unguentum oxygenatum 31.
Urtica-tinctuur 43.
— zalf 44.

Verbandgereedschappen 52.
Verbascum 23.
Verbinden 50.
Verlamming, rheumatische 21.
Verrekking 76.
Verstuiking 42, 76.
Vervoeren van gewonden 69.
Verwondingen 16, 45.
Vetwormpjes 38.

Watten 53.
Wildvleesch 29.
Winterhanden 22, 24, 40, 84.
—, zalf voor 31.
Wintervoeten 84.
Wonden 45.
  Eenvoudige 54.
  Gescheurde 57.
  Inwendige behandeling bij 58.
  Slechte verschijnselen bij 59.
Wondkramp 61.
Wondroos 59.
Wratten 41, 43.

Zwachtels 53.
Zwarte puntjes in het gezicht 38.
Zweren aan de voeten 25.

Inhoud.

blz.

I. De Arnica. Korte aanwijzing voor de bereiding en het gebruik van dit onovertreffelijke homœopathische geneesmiddel bij ziekten van menschen en dieren 3
Beschrijving van de plant 4
Geneeskrachtige bestanddeelen der Arnica 6
Proeven op het gezonde lichaam 7
Inwendig gebruik bij zieke menschen ... 13
Inwendig gebruik bij huisdieren 15
Over het uitwendig gebruik van Arnica. 15
Uitwendig gebruik bij menschen 15
Uitwendig gebruik bij huisdieren 17
Arnica-balsem, Arnica-pleister, Arnica-papier, Arnica-watten en Arnica-haarolie 18
Gebruiksaanwijzing van eenige andere, met de Arnica overeenkomende middelen 20

II. Gebruiksaanwijzing der uitwendige middelen, die met de homœopathische geneesmethode overeenkomen 22
1. Abrotanum-tinctuur..... 22
2. Ammonium causticum-oplossing 22

blz.
3. Apis-tinctuur 23
4. Arnica-tinctuur 23
5. Arnica-zalf 24
6. Arnica-opodeldoc 24
7. Bellis-tinctuur 25
8. Cacao-olie 25
9. Camphora-oplossing 25
10. Calendula officinalis 26
11. Calendula-tinctuur 27
12. Calendula-zalf 27
13. Calendula-pleister 27
14. Canthariden-spiritus 28
15. Carbolzuur-oplossing 28
16. Carbol-olie 28
17. Causticum purum 29
18. Chamomilla-droppels, blauwe 29
19. Condurango-zalf 29
20. Collodium 30
21. Euphrasia-tinctuur 30
22. Ferrum muriaticum-oplossing 30
23. Zalf tegen winterhanden 31
24. Glycerine 31
25. Glycerine-zalf 31
26. Hamamelis-tinctuur 32
27. Hamamelis-extract 32
27b. Hamamelis-zalf 34
28. Helianthus-tinctuur 35
29. Hydrastis-tinctuur 35
30. Hypericum-tinctuur 36
31. Lactis acidum (Tandspiritus) 36
32. Ledum-tinctuur 37
33. Amandelcacao-olie 38
34. Natrum muriaticum-oplossing 38
35. Peru-balsem-oplossing 38
36. Styrax-balsem 39

blz.
37. Petroleum-spiritus 40
38. Pinus-tinctuur..... 40
39. Pyrogallus-zuur-snuif, Teucrium marum 40
40. Rhus-tinctuur 41
41. Ruta-tinctuur 41
42. Staphysagria-tinctuur 42
43. Symphytum-tinctuur 42
44. Thuja-tinctuur 43
45. Urtica-tinctuur 43
46. Urtica-zalf 44
47. Verbascum-tinctuur 44
III. De behandeling van verwondingen, kneuzingen, beenbreuken, verstuikingen, verrekkingen, brand- en vorstwonden 45
1. Bloedstelping 47
2. De reiniging der wonde..... 49
3. Het verbinden..... 50
4. De verbandgereedschappen 52
5. Het verbinden van eenvoudige wonden, ontstaan door slaan, snijden en steken 54
Collodium..... 54
Het hechtpleisterverband 54
De bloedige naad..... 56
6. Het verband von wonden, die door scheuren of kneuzing zijn ontstaan of waarbij vleeschdeelen zijn verloren gegaan 57
7. Inwendige behandeling bij verwondingen 58
8. Slechte verschijnselen, die zich voordoen bij de behandeling der wonde .. 59
Wondroos 59
Tetanus of wondkramp 61

blz.
Koudvuur 62
Pyaemie of ettervergiftiging 62
Stijfheid in de gewrichten 63
9. De behandeling der beten van dolle honden enz. 63
10. De eerste hulp bij beenbreuken..... 67
11. De noodverbanden bij beenbreuken... 71
12. Het Spalkverband van den gebroken bovenarm 72
13. Het Spalkverband bij den gebroken beneden arm 73
14. Het verband bij de breuk van het onder-dijbeen 74
15. De behandeling van verrekkingen en verstuikingen 76
16. De Massage 78
17. De behandeling van brandwonden.... 79
18. De behandeling van vorstwonden, winterhanden en wintervoeten 84

De homœopathische centraal-Apotheek

van

Dr. Willmar Schwabe,

Leipzig, Querstrasse 3,

beveelt zich aan tot levering van hare homœopathische geneesmiddelen welke streng volgens de voorschriften van den stichter der homœopathie bereid zijn, van hare elegante **huis-, reis-** en **zakapotheken** als tot levering van de Boeken bij deze apotheken noodig. Voor ieder is de uitvoerige geïllustreerde prijscourant in de hollandische taal gratis en franko verkrijgbaar.

Prijs van de geneesmiddelen.

Middelen in enkele fleschjes.

a) Verwrijvingen en korrels.

	5,	10,	15,	25,	50,	100,	200,	500 gram
Prijs:	0,15	0,25	0,30	0,45	0,75	1,25	1,90	3,75 guld.

groote cilinders met korrels 25 ct.
middelmadige 15 ct., kleine 10 ct.

b) Middelen in vochten.

	5,	10,	15,	25,	50,	100,	200,	500 gram
Prijs:	0,13	0,20	0,25	0,40	0,60	0,90	1,35	2,75 guld.

Stamtincturen voor zoover deze niet vergiftig zijn en zonder toestemming van een geneesheer mogen worden afgegeven aan nietgeneeskundigen, hebben denzelfen prijs als de onder a) genoemde verwrijvingen; buitenlandsche stamtincturen zijn $33^1/_3$% duurder dan de inheemsche.

Middelen in Tabletten.

1 Cilinder met 12 stuk ..... f. 0,15
1 Doos met circa 80 stuk ..... » 0,45

50,	100,	250,	500 gram
f. 1,10	1,80	3,60	6,—

Tabletten tegen heeschheid, cholerine, hoest.

Tabletten tegen zeeziekte, 1 Doos mit circa 80 stuk 45 cents.

Tabletten tegen maagzwakte, 1 Doos 60 cents.

c) Tinctuur enz. tot uitwendig gebruik.

1) Arnica, Calendula, Camphora, Carbol. acid., Ferrum mur., Glycerine, Helianthus, Hypericum, Lactis acidum, Natr. mur.-oplossing, Zeepspiritus, Pinus, Symphytum, Urtica, Verbascum:

15,	25,	100,	200,	500 gram
0,20	0,30	0,60	0,90	1,75 gulden

2) Abrotanum, Apis, Bellis, Cantharis, Causticum. Collodium, Conium, Euphrasia, Ledum, Rhus, Ruta, Thuja, Staphysagria:

15,	25,	100,	200,	500 gram
0,25	0,35	0,90	1,25	2,75 gulden

3) Ammonium causticum-oplossing in stop-fleschjes 15 gram 20 ct., 100 gram 60 ct.
4) Hamamelis- en Hydrastis-tinctuur, Hamamelis-extract:

15,	25,	100,	200,	500 gram
0,30	0,40	1,—	1,75	3,30 gulden

5) Oplossing van Peru-balsem (voldoende voor de drie voorgeschreven inwrijvingen) 100 gram f. 0,90.
6) Styrax-balsem (voor drie inwrijvingen bij een persoon) 50 gr. 30 ct.; 150 gr. 75 ct.; 500 gr. f. 1,80.

d) Ceraten, oliën, zalven enz. tot uitwendig gebruik.

	Doozen of glazen met gram:		
	25	50	100
	gulden	gulden	gulden
Zalf von Arnica, Calendula, Condurango, Symphytum, Rhus, Urtica en Glycerin.	0,30	0,60	0,90
Amandel-, Arnica- en Carbol-olie	0,25	0,45	0,75
Cacao- en amandel-cacao-olie	0,25	0,45	0,75
Hamamelis-zalf	0,36	0,60	1,—

e) Andere middelen tot uitwendig gebruik.

Arnica-Collodium om de randen van kleine snijwonden te vereenigen het fleschje van 50 gram f. 0,50; 100 gram f. 0,75.

Arnica-haarolie

30,	50,	100,	150,	250,	500 gram
0,30,	0,45,	0,75,	0,90,	1,40,	2,50 gulden

Arnica-opodeldoc, de flesch..... f. 0,65
Arnica-papier, een carton ..... » 0,25
Arnica-pleister (beter dan Engelsche pleister) wit, rood en zwart, 1 carton f. 0,15; 1 ledertaschje..... » 0,30
— 120 □ centimeter..... » 0,30
— 300 □ » ..... » 0,65
— 1000 □ » ..... » 1,90
— 2500 □ » ..... » 4,50
— 1 □ meter..... » 13,75
Arnica-pomade in bussen f. 0,65, f. 1,20 en f. 1,80.
Arnica-spiritus (tot inwrijven der spieren na inspanning) 50 gram 20 ct.
Arnica-watten, een carton..... » 0,30
Croup-pleister naar Dr. Hirsch 4 stuks in een doosje..... » 0,30
Calendula-papier, een carton ..... » 0,25
Calendula-pleister, als Arnica-pleister.
Carbol-watten, verbandmittel, een carton . » 0,30
Chamomilla-droppels, blauwe, tegen kiespijn, fleschjes van 5 gram à ..... » 0,30
Charpie, duitsche geplukte, per carton ... » 0,30
Charpie, Engelsche geplukte, per carton . » 0,30
China-essence (tot het wasschen van het hoofd) 50 gram in fleschje à..... » 0,30
100 » » » à..... » 0,50
Zalf voor winterhanden, 1 blikken doos .. » 0,30
Poeder tegen zweetende voeten, in de kousen te strooien, de doos..... » 0,30
Hechtpleister, duitsche, bestreken $^1/_2$ meter (20 cm. breed) f. 0,30; 1 meter (20 cm. breed) f. 0,50; 1 □ meter ..... » 2,50
Marum verum-snuif, de doos ..... » 0,30
Odontonecrosin, middel tegen brand in de tanden, 15 gram ..... » 0,40

Petroleum-spiritus 50 gram	f.	0,20
Pulvis Hippocastani, in te snuiven bij neuspolypen, de doos	»	0,30
Pyrogallus-zuur voor 't zelfte gebruik, de doos	»	0,65
Salicyl-zuur-mondspoeling, eene flesch van 100 gram	»	0,65
Tandpoeder met salicyl-zuur, de doos	»	0,40
Salicyl-zuur-vet, de blikken doos	»	0,30
Salicyl-zuur-watten, per carton	»	0,30
Vaseline, de bus van c. a. 60 gram	»	0,45
van 500 »	»	1,—
Watten, ontvette, tot verbinden, een carton	»	0,30
Tandpoeder de doos	»	0,30
Tinctuur voor de tanden, Dr. Bruckner's (Lactis acidum) 50 gram flesch	»	0,30
100 » »	»	0,50

f) Medicinale zeepen.

Arnica-zeep	1	stuk	f. 0,30
Benzoë-zeep	1	»	f. 0,30
Carbol-zeep	1	»	f. 0,25
Carbol-Naphtol-zeep	1	»	f. 0,25
Conifeeren-zeep	1	»	f. 0,45
Creolin-zeep	1	»	f. 0,36
Glycerin-zeep	1	»	f. 0,15
Hamamelis-zeep	1	»	f. 0,36
Ichthyol-zeep	1	»	f. 0,36
Kinder-zeep	1	»	f. 0,20
Kokos-zeep	1	»	f. 0,20
Lanolin-zeep	1	»	f. 0,30
Menthol-zeep	1	»	f. 0,45
Menthol-Eucalyptol-zeep	1	»	f. 0,45
Naphtol-zeep	1	»	f. 0,25
Nicotiana-zeep	1	»	f. 0,36
Oleum pini pumil-zeep	1	»	f. 0,36